

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Факультет філології і журналістики
Кафедра української мови та славістики

Кваліфікаційна робота

**САКРАЛЬНА ЛЕКСИКА В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ
МЕДІАДИСКУРСІ ТА МЕТОДИКА ЇЇ ВИВЧЕННЯ У ШКІЛЬНОМУ
КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

**Спеціальність 014 Середня освіта
Освітня програма «Середня освіта
(Українська мова і література, англійська мова)»**

здобувача другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Баран Зоряни Андріївни

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук,
викл. Вишневська Г. Б.

Тернопіль – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ САКРАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ В МОВОЗНАВСТВІ ТА МЕДІАДИСКУРСІ	8
1.1. Лінгвістичні підходи до аналізу сакральної лексики: від класичних студій до сучасних концепцій.....	8
1.2. Джерела формування та історична динаміка сакральної лексики в українській мові	14
1.3. Сакральна лексика в структурі медіадискурсу та її методичний потенціал у навчанні української мови	21
РОЗДІЛ 2. САКРАЛЬНА ЛЕКСИКА В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІАДИСКУРСІ.....	28
2.1. Функціонування сакральної лексики у медійному просторі України.....	28
2.2. Тематико-семантичні групи сакральних одиниць у сучасних ЗМІ.....	32
2.3. Десакралізація й ресакралізація сакральних смислів у масовій комунікації.....	36
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ САКРАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	40
3.1. Освітній потенціал сакральної лексики у формуванні мовно- культурної компетентності.....	40
3.2. Методи і прийоми роботи з медіатекстами сакральної тематики на уроках української мови.....	44
3.3. Результати методичного експерименту та перспективи впровадження.....	51
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

У сучасному українському суспільстві, позначеному глибокими духовними, культурними й соціальними трансформаціями, поняття сакрального знову набуває особливої ваги. Воно постає не лише як релігійно-ціннісна категорія, а й як комунікативний код, що формує уявлення про добро, віру, справедливість, жертвність і національну гідність. У медіапросторі ці смисли реалізуються через особливий мовний пласт – сакральну лексику, яка поєднує у собі елементи віри, традиції та етичної пам'яті народу.

Значну роль у формуванні мовної свідомості відіграють сучасні медіа, соціальні мережі, блоги, інформаційні портали, які не лише відображають духовні процеси в суспільстві, а й активно впливають на них. Саме медіадискурс стає сьогодні тим простором, де сакральні слова – *віра, молитва, гріх, милосердя, жертва, благодать* – набувають нових відтінків, іноді – втрачаючи первісну глибину, іноді – відроджуючи її у контексті війни, національної пам'яті та духовного опору.

Слід відзначити, що саме досліджувана у роботі лексика містить культурно-історичну інформацію, відображає образну християнську картину світу, демонструє взаємозв'язок мови, культури, релігії та філософії. Подібні зацікавлення сприяли виникненню лінгвокультурології (О. Потапенко, Я. Потапенко, Л. Кожуховська, Т. Чубань, Т. Левченко, І. Бурчик), концептуалізму (В. Жайворонок, В. Карасик, О. Селіванова), психолінгвістики (О. Залевська, С. Куранова, Н. Побірченко, Ю. Швала).

Аналіз сакральної лексики у лінгвокультурологічному аспекті проводився лише частково і, зазначимо, що мовознавчі дослідження здебільшого торкалися Святого Письма, вивчення мови Біблії з позицій лінгвістичної герменевтики, біблійної фразеології, біблійної образності, релігійної термінології (В. Гак, Д. Джаспер, О. Набока, О. Сафронова, Н. Фрай, І. Харазіньська).

Сучасні українські дослідники мають ґрунтовні напрацювання у царині дослідження сакральної лексики на матеріалі художніх творів: Н. Слухай (Т. Шевченко) [56], Т. Вільчинська (Г. Сковорода, І. Величковський, І.-

Б. Антонич) [16], І. Біда, М. Стецик (В. Стефаник), Г. Вишневська (Леся Українка, О. Олесь) [10].

Актуальність дослідження зумовлена потребою комплексного аналізу сакральної лексики в сучасному українському медіадискурсі та розроблення методики її вивчення у шкільній практиці як засобу розвитку мовної, комунікативної й духовної компетентностей учнів.

Мета роботи – з'ясувати особливості функціонування сакральної лексики в сучасному українському медіапросторі та обґрунтувати ефективні методичні підходи до її вивчення у шкільному курсі української мови.

Для досягнення мети передбачено розв'язання таких **завдань**:

1. Проаналізувати наукові підходи до визначення поняття *сакрального* в мовознавстві та медіазнавстві.
2. З'ясувати семантичні, тематичні та функціональні особливості сакральної лексики в сучасному українському медіадискурсі.
3. Розробити методичну систему вивчення сакральної лексики у шкільному курсі української мови з урахуванням компетентнісного підходу.

Об'єкт дослідження – сакральна лексика сучасної української мови.

Предмет – специфіка сакральної лексики в українському медіадискурсі та методика її вивчення на уроках української мови.

Матеріалом дослідження слугували лексичні одиниці, дібрані із мови сучасних українських медіа.

Методи дослідження – описовий, контекстуально-інтерпретаційний, семантико-стилістичний, контент-аналіз медіатекстів, педагогічне спостереження, експериментально-методичне моделювання.

Наукова новизна полягає у поєднанні лінгвістичного аналізу сакральної лексики з методичним аспектом її засвоєння учнями в умовах сучасної інформаційної доби.

Теоретичне значення – визначається певним внеском у розвиток таких галузей лінгвістичної науки, як лінгвокультурологія, лінгвістика тексту, лексикологія, стилістика, історія мови.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів у шкільній і позашкільній практиці, при укладанні навчально-методичних матеріалів, проведенні уроків медіаграмотності та українознавства.

Апробація. Основні положення дослідження були апробовані під час педагогічної практики студентів Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Елементи методики застосовувалися на уроках української мови у приватному закладі освіти «Мрій Дій» (м. Львів). Результати підтвердили ефективність запропонованих методичних підходів.

Основні напрацювання **висвітлено** на Всеукраїнській конференції студентської та учнівської молоді «Актуальні питання сучасної філології і журналістики» (30 жовтня 2025 р.). Також **опубліковано тези**: «Сакральні образи як чинник формування ціннісних наративів суспільства» у збірнику «Актуальні питання сучасної філології і журналістики. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка» [3].

Структура відповідає меті, завданням і предмету дослідження, логіці наукового пошуку та складається зі вступу, трьох розділів, висновків, бібліографії, списків використаних джерел і додатків. Загальний обсяг – 73 сторінки. Бібліографія містить 70 джерел опрацьованої літератури.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ САКРАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ В МОВОЗНАВСТВІ ТА МЕДІАДИСКУРСІ

1.1. Лінгвістичні підходи до аналізу сакральної лексики: від класичних студій до сучасних концепцій

Сакральна лексика в українській гуманітаристиці посідає давнє й концептуально важливе місце, а її вивчення формувалося в межах кількох наукових традицій. Початки лінгвістичного осмислення релігійно маркованої лексики пов'язують з працями класиків європейського мовознавства та дослідників слов'янських мов – Ф. Буслаєва, Ф. Міклошича, А. Фрінта, Е. Кліха, Є. Шетка. У їхніх розвідках сакральна лексика трактується передусім як елемент, тісно пов'язаний з етимологією, семантичними трансформаціями та культурною символікою, що дозволяє реконструювати давні уявлення про світ і духовні цінності спільноти.

Важливий внесок у становлення цього напрямку зробили представники української діаспори – Є. Грицак, О. Горбач, П. Ковалів, І. Огієнко. У їхніх працях домінують питання функціонування християнської термінології, шляхи входження сакральних запозичень у слов'янські мови, особливості акцентуації, правопису та історичної морфології. Ці студії заклали теоретичний фундамент для подальшого розвитку релігійної лінгвістики в Україні. На сучасному етапі проблематика сакральної лексики активно досліджується в Україні такими науковцями:

- К. Безпалова «Особливості використання сакральної лексики в текстах традиційної та альтернативної проповіді» [4],
- О. Бірюкова «Сакральна лексика у поезії української діаспори» [5],
- І. Бондаревська «Сакральне і профанне в проєкціях людського життя (досвід Григорія Сковороди)» [6],
- Г. Вишневська «Концептуалізація сакрально-хтонічного в українській поетичній драматичній мові кінця XIX – початку XX ст.» [10],

- Т. Вільчинська «Концептосфера сакрального у сучасній науковій парадигмі» [14],
- К. Гриньків «Сакральні лексеми і вислови на палітрі гумору поеми Івана Котляревського «Енеїда»» [20],
- Н. Каторож «Стилістичне використання сакральної лексики та біблійних висловів у поезії Євгена Маланюка» [28],
- О. Климентова «Вербальна сугестія сакральних текстів (на матеріалі українських молитов)» [34],
- І. Мисько «Сакральний онімний простір поезії Олега Ольжича» [39],
- П. Михед «Слово художнє, слово сакральне» [41].
- М. Скаб «Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери» [53], «Концептуалізація сакральної сфери в українській мові» [54].
- Л. Струганець «Відображення сакральної лексики сучасної української літературної мови у кодифікаційних працях ХХ ст.» [54].

Їхні праці формують комплексне уявлення про роль сакральної лексики в мовній системі й у сучасній комунікації, висвітлюють духовно-ціннісний потенціал лексем, здатність сакральних понять виконувати функції маркерів ідентичності та морально-етичних орієнтирів у суспільстві.

У дослідженні П. Спасенко «Релігійна лінгвістика в Україні: стан та перспективи розвитку» [58] окреслено кілька ключових підходів до аналізу сакральної лексики.

1. Жанрово-стилістичний, у межах якого релігійне мовлення розглядають як окремий функціональний стиль із власним набором жанрів (проповідь, молитва, духовне повчання).

2. Лінгвокультурологічний, зорієнтований на виявлення культурних кодів, символічних значень і ціннісних концептів, які містить сакральна семантика.

3. Комуникативний, що спирається на теорію мовленнєвих актів та аналізує перформативні властивості релігійних висловлень, їх переконувальний та емоційний вплив.

4. Лексикографічний, присвячений описові структурних, семантичних та фразеологічних особливостей релігійної лексики й систематизації сакральних номенів у словниках.

У межах релігійного стилю активно вивчаються й питання жанрової диференціації. Так, С. Кот, Т. Хоменко та І. Павлова аналізують лінгвостилістичні параметри проповіді; О. Малікова – епістолярні тексти християнської теологічної традиції; Е. Михайлова – культурні й лінгвістичні особливості англомовних версій Біблії; А. Поліна – мовну репрезентацію концепту БОГ в англійській історичній перспективі; Е. Набока – функціонування біблійних фразем в англійському мовленні.

У працях П. Мацьківа, Т. Вільчинської досліджуються лінгвокультурні параметри сакральної лексики, її концептосфера та семантичні моделі осмислення божественної реальності.

Помітним є внесок дослідників, які працюють на перетині мовознавства та літературознавства. А. Ковтун вивчає еволюцію української церковно-релігійної лексики на матеріалі прози ХХ століття, Н. Кірносова аналізує паломницьку літературу в китайському й європейському контекстах, Н. Алексеєнко – біблійну герменевтику в прозі українського бароко, Л. Гром'як – функціонування християнської поезії ХІХ століття, І. Гримальовський – особливості духовної поезії ХVІІІ – початку ХІХ століття. З. Лановик актуалізує питання методології релігійної герменевтики та її місця у вітчизняній гуманітаристиці.

Значний внесок у теорію та практику релігійної лексикографії здійснив О. Мирончук, котрий систематизував терміносистему конфесійного стилю та розробив рекомендації щодо нормативного релігійного слововжитку. Вагому роль відіграють і праці кримського теолінгвіста О. Гадамського, який пропонує

новаторський підхід до аналізу мови релігії й закладає підґрунтя формування окремої галузі – теолінгвістики.

Сакральна лексика в сучасних дослідженнях визначається як група лексем зі стабільною стилістичною ознакою «священне», яка нашаровується на їх основне лексичне значення і засвідчує їх уживання у конфесійному різновиді української літературної мови. Термін *sacrum* походить із латинської мовної традиції й пов'язується з поняттями «недоторканне», «святе», «присвячене богослужінню». У філософській літературі сакральність тлумачать як властивість предметів, явищ або текстів, що символічно наділяються божественною силою та розглядаються як носії особливого духовного статусу [18, с. 7].

Еволюція конфесійного стилю української мови простежується в кількох історичних періодах – від давньокиївської доби через етапи Реформації, русифікаційного тиску XVIII–XIX століть, національних відроджень XX століття до сучасного етапу, на якому сакральна лексика постає не лише елементом релігійного мовлення, а й важливим складником публічного дискурсу, медійної комунікації та української культурної ідентичності.

У сучасному мовознавстві терміни *сакральна*, *богословська*, *літургійна*, *церковна* і *релігійна* лексика не є тотожними, оскільки позначають різні аспекти функціонування релігійно маркованої терміносистеми: функціонально-комунікативні (літургійна, богослужбова), тематичні (релігійна), статусні (сакральна, богословська). Сакральна лексика української мови

Рисунок 1. Джерела формування української сакральної лексики

ґрунтується на традиціях різних країн (Рис. 1)

Узагальнюючи наявні дослідження, можна стверджувати, що вивчення сакральної лексики в Україні активно розвивається та має значний потенціал. Перспективним є застосування методів квантитативної лінгвістики, зіставного мовознавства, соціолінгвістики, семіотики, а також створення корпусів сакральних текстів, що сприятиме формуванню окремих наукових шкіл і поглибленому міжрелігійному діалогу.

У «Словнику української мови» подано наступні значення «святий»:

- а) пов'язаний з релігією;
- б) канонізований християнською церквою;
- в) стосується Великодня;
- г) морально чистий, благородний;
- д) який глибоко шанують [55, с. 101–103].

В «українській мові *святе* – це «досконало чисте»», а «святий – це «досконало чиста й чесотна людина, що життям своїм догоджає Богові» [40, с. 235].

У сучасній українській літературній мові «лексеми *святий*, *священний*, *сакральний* виступають синонімічними корелятами, коли позначають назви церковних свят, місць, часу, предметів, календарних дат, хоча тут спостерігається тенденція до витіснення лексеми *святий*, вірогідно, під впливом християнських догматів. Номен *святий* є атрибутом Божих імен та канонізованих святих: Святий Дух, святий Петро, свята Вероніка, святий Миколай» [18, с. 7].

Напрям

Зміст

Етимологічний

Походження, запозичення, історичні шари сакральної лексики

Напрям	Зміст
Семантичний	Механізми зміни значень, конотації, символічні навантаження
Жанрово-стилістичний	Функціонування в жанрах: проповідь, молитва, псалом, духовна проза
Лінгвокультурологічний	Концепти, культурні коди, образна система релігійних текстів
Лексикографічний	Укладання словників, типологія сакральних номенів
Комунікативний	Мовленнєві акти, перформативність, вплив на адресата

Таблиця 1. Основні напрями дослідження сакральної лексики

Отже, аналіз лінгвістичних підходів до вивчення сакральної лексики засвідчує, що це явище має складну природу й потребує багатовимірного наукового осмислення. Класичні студії сформуvalи фундаментальні уявлення про її етимологію, семантику, стилістичні характеристики та культурну зумовленість, тоді як сучасні концепції розширюють межі дослідження, залучаючи методи лінгвокультурології, комунікативної прагматики, дискурсології та лексикографії.

Сакральна лексика функціонує не лише як мовна одиниця, а як складник духовної й культурної пам'яті народу, що відображає ціннісні орієнтири певної епохи. Саме диверсифікація наукових підходів дозволяє простежити її розвиток у різних контекстах – від релігійних текстів до сучасного медіадискурсу – і забезпечує методологічну основу для подальших глибоких досліджень.

1.2. Джерела формування та історична динаміка сакральної лексики в українській мові

Сакральна лексика посідає важливе чільне в мовній системі українців, адже вона не лише позначає релігійні явища та об'єкти, а й формує духовні смисли, які століттями супроводжували становлення національної культури.

У сучасному мовознавстві сакральну лексику визначають як лексико-семантичне поле, що охоплює слова з домінантним значенням (Рис. 2).

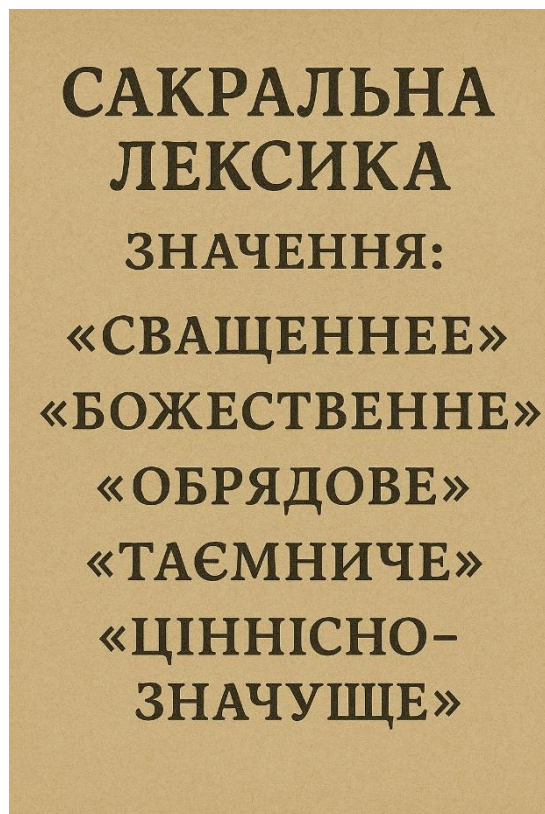

Рисунок 2. Лексико-семантичне поле сакральної лексики

Її витоки сягають як дохристиянських вірувань, так і християнської традиції, що принесла значну кількість нових термінів, символів та понять. Розвиток сакральної лексики в українській мові відбувався внаслідок складної взаємодії декількох культурних і мовних систем, а її зміни тісно пов'язані з духовною історією українського народу.

Поняття «сакральне» в сучасній гуманітаристиці інтерпретується надзвичайно широко. Традиційно воно визначає все те, що має «найвищу духовну цінність», викликає шанування, повагу, благоговіння, інколи – навіть страх перед надприродною силою. У літературі підкреслюється, що сакральне пов'язане не тільки з релігією, а й зі сферою морального, культурного й духовного досвіду людства.

У багатьох працях наголошується, що сакральне – це не лише те, що пов'язане з культом чи Богом, а й те, що людина схильна оберігати як найвищу цінність. Тому в широкому сенсі сакральними можуть бути не тільки біблійні

образи, а й культурні шедеври, національні символи, місця пам'яті, певні традиції й ритуали.

Наукові концепції ХХ–ХХІ ст. (Е. Дюркгейм, М. Еліаде, Г. ван дер Леув, Й. Хейзінга та ін.) підкреслюють універсальність опозиції «сакральне / профанне», яка лежить в основі людського світосприйняття. За М. Еліаде, сакральне – це «якісно інший вимір буття», що відкривається людині в особливі моменти й виявляється в символах, міфах, обрядах. Профанне ж становить сферу буденного, повсякденного, «звичайного».

У сучасній українській лінгвістиці цю опозицію трактують не як абсолютне протиставлення, а як систему взаємодії двох полюсів, де сакральне виявляє себе через контраст із мирським, а профанне – через відмежування від священного.

Сакральна лексика відтворює не лише релігійні уявлення, а й глибинні світоглядні структури, тому вона є ключовим компонентом національної семантики, уможлиблює реконструкцію архаїчних уявлень, дозволяє простежити ментальність українців у різні періоди історії.

За результатами логіко-семантичного моделювання, сакральна лексика може бути впорядкована в кілька поняттєвих полів, які групуються навколо п'яти універсальних логічних категорій:

- 1) «особа» (Бог, янгол, святий, диякон, монах, отець, диявол тощо);
- 2) «предмет» (ампула, кадило, ікона, хрест, лампада, мощі, хоругва, вервиця);
- 3) «дія» (молитися, сповідатися, охрестити, благословити, покаятися);
- 4) «місце» (храм, вівтар, монастир, престол, каплиця, світлиця);
- 5) «час» (Різдво, Благовіщення, Страсний тиждень, Петрівка, Великий піст).

Цю класифікацію вдосконалюють сучасні дослідники (Н. Пуряєва, М. Скаб, О. Каракуця та ін.), пропонуючи розглядати сакральну лексику не лише як систему номінацій, а і як семіотичний простір, у якому кожне слово виконує смислотворчу функцію.

У багатьох лінгвістичних студіях підкреслюється, що сакральне існує лише у взаємозв'язку з профанним. Ці дві сфери не просто протиставляються; вони утворюють напружену систему взаємодії, що відбивається на семантиці слів.

Сакральне позначає:

- чисте, високе, недоторканне, морально досконале;
- таємниче, заборонене;
- сповнене надприродного смислу.

Профанне ж асоціюється з:

- буденним, світським, непосвяченим;
- морально нейтральним або недосконалим;
- відкритим і доступним усім.

Дослідники (Е. Дюркгейм, Р. Каюа, М. Еліаде) наголошують, що сакральне включає не тільки «світлі» образи, а й «темні» – демонологічних істот, образи пекла, гріха, спокуси. Саме тому сакральне семантичне поле має амбівалентну природу, охоплюючи як добро, так і зло.

Формування сакральної лексики відбувалося під впливом трьох ключових традицій:

1) Грецька традиція. Саме з грецької мови походить значна частина термінів християнства, запозичених разом із перекладами Святого Письма та богослужбових текстів. Сюди належать лексеми: *ангел, апостол, єпископ, диякон, євангеліє, літургія, монастир, ікона, хрест, хор, акафіст, анафема*. Ці слова становлять ядро християнського словника.

2) Церковнослов'янська традиція. Це основне джерело сакральної лексики, що утвердилося в українській мові разом із Київською Руссю та її літургійною культурою. Приклади: *богослужіння, благодать, спасіння, пречистий, праведник, верига, молитовник, ангельський*. Саме

церковнослов'янська традиція сформувала стилістичний підкод сакральності, який функціонує в українській мові до сьогодні.

3) Українська (народна) традиція. До неї належать дохристиянські назви демонологічних істот, обрядових явищ, елементів календарної обрядовості, а також власномовні словотвірні моделі. Приклади: *мольфар, нічниця, перелесник, марена, посвистач, русалки, щедрівка, коляда, Спас, Покрова*. Від дохристиянської традиції збереглася аморфність семантичних меж, що пояснює подекуди амбівалентну природу окремих сакральних термінів.

Сучасні дослідники наголошують на винятковій ролі лексикографічних джерел та їхній ролі у реконструкції сакральної лексики. Вона ґрунтовно представлена в історичних словниках, насамперед у «Словнику української мови» за ред. Б. Грінченка. Тут зафіксовано понад 800 лексем, що так чи інакше стосуються релігійної сфери.

Вони утворюють кілька тематичних груп, серед яких: назви духовних осіб, богослужбових книг, предметів культу, свят, обрядів, обрядових пісень, місць паломництва, а також найменування ангельських та демонологічних істот. Це дає змогу не лише реконструювати духовний світогляд українців, а й простежити історичну динаміку сакральної лексики.

Слід відзначити, що сакральна лексика української мови реалізує найрізноманітніші словотвірні моделі:

- 1) Непохідні слова: *ангел, Бог, віра, рай, гріх, храм, хрест*.
- 2) Суфіксальні утворення: *богослов'я, святиня, хрещення, моління, боженько, апостольство*.
- 3) Префіксальні моделі: *перехрестити, висвятити, відспівати, забожитися, запричащатися*.
- 4) Основоскладання: *Богородиця, багат-вечір, миропомазання, богомільня*.

5) Демінутиви: *янголятко, божечко, писаночка, святенько*.

Словотвірна гнучкість свідчить про здатність сакральної лексики адаптуватися до різних мовних стилів і жанрів.

Дослідники зазначають, що сакральна лексика характеризується високою семантичною рухливістю:

Полісемія. «Полісемія (грецьк. polysemos – багатозначний) – багатозначність, наявність у мовній одиниці (слові, фраземі, граматичній формі, синтаксичній конструкції) кількох значень» [48].

Покрова → свято, Богородиця, храм. *Богородиця* → Божа Мати, свято, молитва.

Синонімія. «Синонімія – подібність слів, морфем, фразеологічних одиниць і т. ін. за значенням при відмінності їх звукової форми. Синонімія – це не тавтологія. Синонім додає якийсь новий відтінок» [52].

Церква – храм – Божий дім. Богородиця – Пресвята Діва – Матір Божа.

Енантіосемія. «Енантіосемія – розвиток у мовної одиниці протилежних значень, поляризація її значень. Наявність протилежних значень у того самого слова; таке явище спостерігається у багатозначних слів, які можуть мати значення, які взаємно виключають одне одного» [26].

Богомаз → 1) іконописець; 2) поганий іконописець.

Українська сакральна традиція зберігає численні відгомони язичницьких вірувань:

-мавки, русалки: «Русалки – водяні богині, які живуть на дні водоймищ. Душі вони не мають, а тільки серце. Мавки – то їхні подружки» [40]. Дослідження: Драганчук О. «Образ мавки в музичних інтерпретаціях драми-феєрії "Лісова пісня" Лесі Українки : погляд крізь призму первинної природної релігійності» [23].

- **перелесник:** «Перелесник – літаючий дух спокуси, який заманює жінок і дівчат, кохається із ними вночі й забирає силу та вроду. Уявляють його в образі гарного, палкого юнака з «буйно розвіяним, як вітер, волоссям, з чорними бровами, з блискучими очима», як писала Леся Українка в «Лісовій пісні». Іноді Перелесника прирівнювали до літаючого змія, котрий відвідує жінок і за проведені з ним ночі дарує дорогоцінні прикраси» [47]. Дослідження: І. Терехової «Інфернальний образ літавця (перелесника) в українській романтичній прозі» [61].

-**потерчата:** «Потерчата – дітки, які померли без хрещення. Вони ходять в темноті з каганчиками і тим світлом заманюють людей у болото» [49]. Дослідження: Г. Вишневська «Концептуалізація образу потерчат у творах Лесі Українки та Василя Короліва-Старого» [11].

Ці слова не мають відношення до християнської сакральності, однак у народній культурі вони виконували функції охоронців, караючих духів, посередників між світами. Цей архаїчний пласт формує хтонічний компонент сакральної свідомості українців.

Дослідження К. Безпалової [4] та інших науковців засвідчують подібність структур сакральних лексиконів у різних мовах. Так, в англійській мові функціонують такі типи сакральної лексики:

1. Базова християнська термінологія (*God, Holy Spirit, Messiah, salvation*).
2. Біблійні інтертекстуальні одиниці (*apple of one's eye, forbidden fruit*).
3. Лексика релігійних інституцій (*church, cloister, parish*).
4. Слова повсякденної мови, які набувають сакрального змісту в проповіді (*life, love, deed*).

Цей порівняльний матеріал демонструє глибинну універсальність сакральної семантики.

Б. Грінченко у «Словнику української мови» вказує на широке коло тематичних груп, що формувалися впродовж століть і відображають духовний та культурний досвід народу. Дослідник відзначає, що до неї належать назви духовних осіб (архирей, владики, диякон, єпископ, ігумен, монах, монахиня, отець, панотець, патріарх), церковних свят і постів (Благовіщення, Великдень, Богородиця, Йордан, Покрова, Пречиста), а також лексеми, пов'язані з храмом і його частинами (монастир, Божий дім, олтар, собор, біжниця, бабинець). Значну групу становлять назви предметів християнського обряду, зокрема: ікона, образ, лампада, кадило, жертovníк, мо́щі [55].

Окремий пласт формують найменування церковних служб та елементів богослужіння: молитва, молебень, щедрівка, проща, христосанка, набожество. До сакральної лексики належать також назви осіб, пов'язаних із релігійною традицією (християнин, богослов, католик, латинець), богослужбових книг (Біблія, Євангеліє, апостол, требник), а також ключових сакральних понять і символів: Бог, Богородиця, Христос, Віра, ангел. Частину семантичного поля становлять і одиниці дохристиянських вірувань – мольфар, марена, нічниця, опир, посвистач.

Структурно ця лексика включає як непохідні слова (ангел, амінь, віра, ікона, отець, хрест), так і численні похідні: суфіксальні (бабинець, Боженько, святиня, християнський), префіксальні (висвятити, відсповідати, забожитися, запричащатися, намолитися), префіксально-суфіксальні та постфіксальні (безбожний, відхрещуватися, спасатися, хреститися). У мові функціонує й низка складних слів на позначення сакральних понять: Богослов, Богомати, багат-вечір, правовірний, трисвятий. Значну роль відіграє система словотворчих афіксів, особливо прикметникових іменникових та дієслівних, а також демінутивних формантів, які надають словам емоційно-оцінного забарвлення (боженько, Божечко, янголятко, писаночка, хрещенята) [55].

Комплекс цих одиниць свідчить про розгалуженість, багат шаровість і стали динаміку сакральної лексики, що розвивається за законами всієї мовної системи, але водночас зберігає свою унікальну духовну й культурну семантику.

Проаналізувавши загальні тенденції розвитку сакральної лексики, виділяємо сучасні процеси засвідчують:

- повернення сакральної лексики в публічний дискурс після десятиліть радянської заборони;
- активну метафоризацію (захисники як «янголи», Україна як «свята земля»);
- інтермедіальну гібридизацію (поєднання сакральних образів із медійними кодами);
- розширення словотвірних моделей у сучасній мові;
- формування нових освітніх і наукових підходів до аналізу сакральної семантики.

Отже, сакральна лексика української мови формувалася під впливом різних культурних традицій – грецької, церковнослов'янської та української народної – і відображає складну взаємодію цих шарів. Вона охоплює широкий спектр значень, пов'язаний як із християнським світоглядом, так і з архаїчними дохристиянськими віруваннями. Завдяки словотвірній рухливості, семантичній динаміці та здатності до стильової адаптації сакральна лексика посідає важливе місце у формуванні мовної картини світу українців. Її вивчення залишається перспективним напрямом лінгвістики, здатним поєднати традиційні та сучасні методологічні підходи й збагатити міжкультурні та міжрелігійні дослідження.

1.3. Сакральна лексика в структурі медіадискурсу та її методичний потенціал у навчанні української мови

Сакральна лексика, яка історично належить до конфесійного стилю, сьогодні виходить за межі релігійного середовища й активно функціонує в

медіадискурсі. Це підтверджують дослідження як українських (Л. Масенко, О. Сербенська, І. Голубовська), так і зарубіжних учених (У. Еко, Дж. Лакофф, М. Джонсон, Ю. Лотман).

Підхід	Представники	Суть
Лінгвокультурологічний	І. Голубовська, Л. Масенко, Ю. Лотман	Сакральні слова як носії культурних кодів та історичної пам'яті.
Когнітивно-дискурсивний	С. Бондаренко, О. Феллер, Дж. Лакофф	Сакральна лексика формує фрейми та сценарії в медіа.
Прагматичний	О. Сербенська, М. Федорів, У. Еко	Сакральні одиниці підсилюють оцінність і драматизм повідомлень.

Таблиця 2. Основні підходи.

Вагомий внесок у розуміння сакральної мови в сучасному українському дискурсі зробили:

- Л. Масенко. Мова та суспільство в умовах війни (2023). Дослідниця демонструє, як сакралізується образ держави, мови, території.
- О. Сербенська. Культура української мови (2015). Аналізує експресивне використання лексем «святість», «гріх», «мучеництво».
- І. Голубовська. Культурні коди сучасної української ідентичності (2016) – визначає сакральні концепти як частину ментальних структур українців.
- Т. Космеда. Ціннісні домінанти українського медіадискурсу (2020).
- О. Каракуця, Н. Піддубна, М. Скаб – дослідження сакральної термінології у ЗМІ та публічній комунікації.
- Г. Вишневська. Публікації з релігійної й конфесійної лексики в контексті масмедій (2025).

Сакральна лексика у медіапросторі давно є предметом уваги європейських і американських учених. Ключові автори:

- Umberto Eco – «The Sacred and the Profane in Media Culture» (1984–1996): аналіз постмодерної гри сакральністю в медіа.

- George Lakoff, Mark Johnson – «Metaphors We Live By» (1980): концепт «воскресіння», «жертви», «світла» як когнітивні моделі.
- Mircea Eliade – «The Sacred and the Profane» (1957): головна теоретична основа для розрізнення *sacrum/profanum*.
- Roland Barthes – «Mythologies» (1957): медіа як фабрикатори сучасних «сакральних міфів».
- Yuri Lotman – семіотика культури: сакралізація крізь текст як механізм культурної пам'яті.

Функції сакральних лексем у медіа

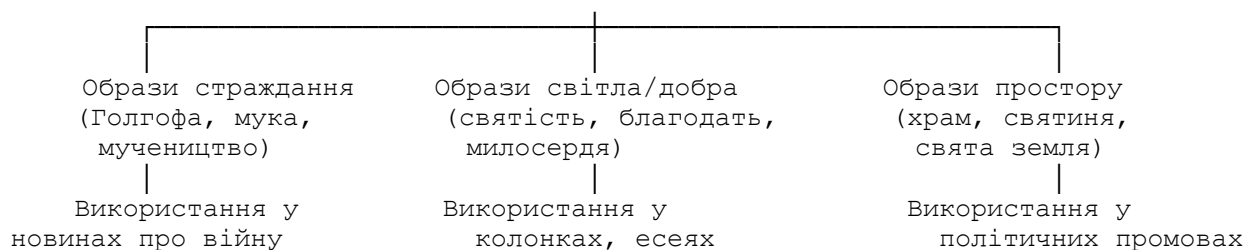
Рисунок 3. Функції сакральних лексем

- Peter Berger – «The Desecularization of the World» (1999): повернення релігійної символіки у публічний простір.

Функціонування сакральної лексики у медіадискурсі сьогодні охоплює широкий спектр комунікативних практик, у яких слова релігійного походження виходять за межі суто конфесійного вжитку й набувають нових значень. У

публіцистиці, новинній журналістиці, аналітичних матеріалах та соціальних мережах сакральні лексеми виконують низку важливих функцій (Рис. 3).

САКРАЛЬНА ЛЕКСИКА В МЕДІА

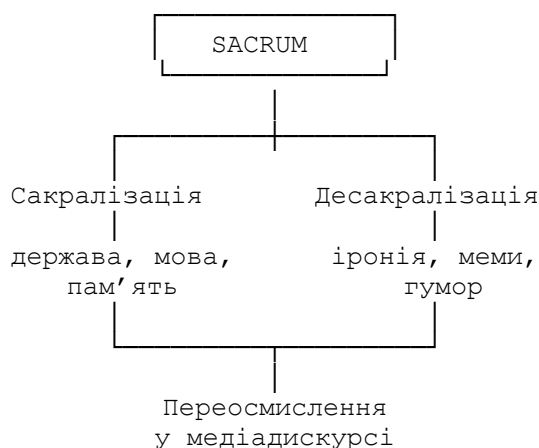

Таблиця 3. Сакральна лексика. Образи.

Відзначимо, що медіа активно використовують такі одиниці, як:

- «мучеництво» (А чи був мученик? Хто і навіщо розкручує міф про нового українського святого [2]),
- «святиня» («Боротьба за святині. Хто тримає українські лаври й чому держава досі не спромоглася їх повернути» [30]),
- «Голгофа» («Авангардна Голгофа Осипа Сорохтея» [24]), «воскресіння» («Світові ЗМІ про "воскресіння" Бабченка: довіра до України під питанням?» [51]),
- «гріх» («Папа назвав три головні гріхи ЗМІ» [43]),
- «спокуса» («Підсвідома спокуса: як реклама алкоголю впливає на наше сприйняття» [7]).

Вбачаємо очевидні причини такого явища – підсилення емоційного ефекту повідомлення, створення аксіологічної рамки для подій або сформування певного образу явища. Зокрема, під час російсько-української війни сакральна семантика набуває особливої ваги: у заголовках і сюжетах з'являються формули «місто-мученик», «священний обов'язок захисту», «воскресіння з руїн», які сприяють зміцненню національної ідентичності та моральної стійкості суспільства.

Таблиця 4. Сакральні механізми в медіадискурсі

Окремий пласт становить використання сакральної лексики в соціальних мережах і цифровій культурі, де відбувається її переосмислення, іронізація або десакралізація. У TikTok, Instagram та Telegram сакральні слова часто набувають

метафоричного й жартівливого характеру: «молюся, щоб дедлайн перенесли», «мій ноутбук воскрес», «ангел-охоронець моєї сесії».

Основні функції в медіапросторі

Функція	Приклад використання у ЗМІ	Джерело
Емоційно-оцінна	«Маріуполь — місто-мученик»	НВ, 2023
Морально-ціннісна	«Священний обов’язок захисту країни»	УП, 2022
Консолідаційна	«Пам’ять — наша святиня»	Радіо Свобода, 2023
Іронічна	«Ноутбук воскрес після апдейту»	TikTok-меми

На нашу думку, саме така трансформація свідчить про адаптивність сакрального компоненту до комунікативних практик покоління Z, де емоційність, інтимність та швидкість реагування визначають логіку мовного творення. Таким чином, сучасний медіадискурс демонструє динамічне співіснування двох тенденцій: сакралізації суспільно значущих явищ та десакралізації через гумор і гру – обидві з яких забезпечують сакральній лексиці стабільну присутність і багатофункціональність у мовній картині сучасної України.

Тип сакральної лексики	Приклади	Джерела
Традиційно-релігійна	Бог, спасіння, молитва	Еліаде, Сербенська
Сакральна метафорика	Голгофа, воскресіння, світло	Лакофф, Масенко
Національно-сакральні образи	святиня нації, свята земля	Космеда
Постмодерна сакральність	манна небесна, ангел-наглядач	У. Еко, меми
Сакрально-політичні конструкції	священна боротьба, мученицьке місто	Українська правда

Таблиця 5. Класифікації (на основі українських і міжнародних джерел)

За нашими спостереженнями, медіа сакралізують не тільки релігійні поняття, але й:

- державу (святість кордонів);
- мову (свята українська мова);

- армію (воїни світла);
- пам'ять (несемо священну пам'ять загиблих).

Дослідниці Л. Масенко й Т. Космеда наголошують, що ця сакралізація має консолідаційну і терапевтичну функцію під час війни. Спостерігаємо також стратегії драматизації та емоційної мобілізації. Приклади з українських медіа:

- Харків – місто, що пройшло свою Голгофу.
- Воскресіння Ірпеня: місто повертається до життя.
- Цей вибір – наша спокута й наше спасіння.

Не менш цікавою для дослідження є стратегія іронічного переосмислення, що відповідає теорії постмодерного подвоєного коду (У. Еко). Соцмережі (Instagram, TikTok, Telegram-канали):

- Боже, благослови мій диплом.
- Не гріши, оновлення Windows – то не кінець світу.
- Янгол-охоронець моєї сесії.

Отже, сакральна лексика у сучасному медіадискурсі функціонує як багаторівневий інструмент смислотворення, здатний впливати на емоційні, ціннісні та когнітивні орієнтири аудиторії. Аналіз її використання доводить, що ці слова давно вийшли за межі суто релігійної сфери й стали дієвим медіаресурсом, який журналісти, публіцисти та комунікатори застосовують для увиразнення змісту, формування настрою і зміцнення соціальної єдності. Сакральні лексеми активують у колективній свідомості глибинні культурні коди, а тому здатні створювати ефект довіри, піднесення, обережності чи співпереживання вже самим фактом свого вживання.

Кожна з проаналізованих функцій – оцінна, експресивна, консолідаційна, ідеологічна та символічна – демонструє власний комунікативний потенціал, проте в медіапросторі вони часто взаємодіють, посилюючи одна одну. Оцінна функція виявляється у вербалізації суспільних настроїв і ціннісних суджень;

експресивна – у створенні емоційної напруги та виразності; консолідаційна – у формуванні почуття єдності, спільного досвіду та моральної опори; ідеологічна – у закріпленні певних світоглядних моделей; символічна – у кодуванні складних смислів короткими, впізнаваними образами. Завдяки цьому сакральні слова стають не просто елементами словника, а потужними маркерами національної пам'яті, колективного переживання та культурної тяглості.

Узагальнюючи, можемо стверджувати: сакральна лексика не лише зберігає свою традиційну природу, а й адаптується до інформаційної доби, де виконує роль інструмента смислової навігації та соціальної комунікації. Її медійне функціонування демонструє, наскільки мова здатна залишатися живою, чутливою до історичних переломів і водночас глибоко вкоріненою у вікових культурних символах.

РОЗДІЛ 2.

САКРАЛЬНА ЛЕКСИКА В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

2.1. Функціонування сакральної лексики у медійному просторі України

Сакральна лексика у ХХІ столітті стала помітним компонентом масової комунікації, перетнувши кордони релігійного дискурсу та адаптувавшись до потреб сучасних ЗМІ. Її активне використання зумовлене низкою соціокультурних чинників:

- зростанням ролі духовних смислів у суспільстві,
- актуалізацією релігійної тематики в умовах війни,
- утвердженням національної ідентичності,
- інформаційною динамікою, у якій сакральні образи стають інструментами впливу,
- оцінки та символічного маркування подій.

Слід відзначити, що медіадискурс України, особливо після 2014 року, демонструє стале зростання частоти використання сакральної лексики як способу інтерпретації реальності та формування колективних уявлень. Можемо відзначити, що сакральна лексика є маркером соціальних смислів у медіа.

У сучасних українських онлайн-виданнях («Українська правда», «Захід.net», «ТСН.Новини», «20 хвилин», «Суспільне», «НВ», «Локальна історія», «The Village Україна») сакральні одиниці з'являються в різних жанрах: новинних повідомленнях, аналітичних статтях, публіцистиці, інтерв'ю, блогах, культурних оглядах. Частина лексем зберігає пряме релігійне значення (церква, богослужіння, молитва, святиня, обряд, хрест), але значна кількість набуває переосмислених смислів: «визвольна війна як хрест народу», «місце трагедії як сакральний простір», «місто-оберіг», «воїн як ангел-охоронець».

Наприклад, у новинному матеріалі «Суспільного» від 2024 року міститься

Рисунок 4. Особливості функціонування сакральної лексики у масмедіа

формулювання: *Місце масового поховання військових стало сакральною зоною для громади. Тут сакральність переноситься із суто релігійної сфери на трагічний культурно-історичний ландшафт, утворюючи метафоричний простір колективної пам'яті. У статті «Української правди» про оборону Маріуполя трапляється вираз: «Азовсталь перетворилася на святиню незламності», де сакральність означає вищу моральну цінність і символ героїзму.*

Таким чином, сакральна лексика в медіапросторі функціонує не лише як мовна

одиниця, а як культурний код, здатний конденсувати цінності, емоції та ідентифікаційні маркери (Рис. 4).

Розглянемо журналістські жанри та їхню роль у поширенні сакральних смислів:

1. **Публіцистика та аналітика.** Саме тут сакральність найчастіше використовується метафорично для пояснення суспільних процесів:
 - *Розстріляні цивільні стали мучениками цієї війни.*
 - *Культура спротиву формує нові ікони покоління.*
 - *Пам'ять про загиблих – наш найвищий моральний оберіг.*

1) Воєнна журналістика. З 2022 року сакральні лексеми стали ключовими для опису героїзму, жертви, страждання й національної єдності:

- *ангели евакуації,*
- *дорога хреста,*
- *святе право на свободу,*
- *світло перемоги,*
- *чорна меса російської пропаганди.*

2. Культурні й релігієзнавчі проєкти. Видання «Локальна історія», «Збруч», «Релігія в Україні» регулярно використовують терміни: канон, літургія, апостол, священник, біблеїзм, таїнство, догма, анафема. Тут сакральність уживається у своєму прямому значенні, вимагаючи академічної точності.

3. Соціальні мережі медіа. У Facebook, Instagram, TikTok редакції ЗМІ переважно експлуатують емоційно-експресивний потенціал сакральних назв:

-Наші воїни – ангели залізного фронту.

-Герої повернулися додому».

-Молитва материнських сердець.

Такі вислови формують швидкі, емоційно насичені меседжі, спрямовані на масове охоплення аудиторії.

Сучасні медіа активно вибудовують ідею національної сакральності, пов'язаної з українською культурою, свободою та державністю. Символами сакрального оголошуються:

- мова (мовний фронт, святість рідного слова [45]);
- територія (сакральність Києва, земля Героїв [45]);
- історична пам'ять (місця сили, святині боротьби [45]).

У статтях про культурні події (наприклад, матеріали про Софію Київську, Почаївську лавру, острозькі пам'ятки) сакральна лексика використовується для конструювання історичної тяглості, що підсилює відчуття приналежності.

Маніпулятивний потенціал сакральної лексики

Українське медіасередовище містить також приклади політичної риторики, де сакральні концепти використовуються як інструмент впливу:

- *священна війна* як ідеологічний аргумент;
- *хрест нації* як метафора виправдання труднощів;
- *богообраність народу* у релігійно-політичних пропагандистських матеріалах.

Такі тексти можна знайти в окремих публікаціях телеграм-каналів, політичних виступах та медіа, орієнтованих на формування ціннісних установок.

Це вимагає критичного аналізу, адже сакральність у ЗМІ здатна легко міфологізувати реальність, посилюючи вплив емоцій на масову свідомість.

Мовні механізми функціонування сакральної лексики в медіа:

1. Метафоризація.

Сакральні слова вживаються в нових значеннях:

- *ікона спротиву*,
- *мученики свободи*,
- *священний фронт*.

2. Оцінність і емотивність.

Лексеми виконують функцію моральної оцінки:

- *святотатство проти людяності*,
- *благословення на перемогу*.

3. Інтертекстуальність.

Посилання на Біблію або християнські образи:

- *Не судить і не судимі будете* у політичних колонках;
- біблеїзми (*Каїн, Голгофа, Єрусалим миру, Вавилон*).

4. Символізація подій.

Перетворення локацій і подій на символи:

- *Ірпінь* – місто-оберіг,
- *Херсон* – земля воскресіння.

Отже, сучасний український медіадискурс демонструє активне та багатофункціональне використання сакральної лексики, яка виходить за межі релігійного стилю та стає універсальним засобом вираження оцінки, моделювання ціннісних орієнтирів, конструювання національної та колективної ідентичності. Її роль посилюється у період суспільних криз, воєнних дій, культурних трансформацій, коли медіа шукають мову для опису страждання, героїзму, пам'яті, солідарності та морального вибору.

У цьому контексті сакральні лексеми виконують низку важливих функцій: оцінну, експресивну, ідеологічну, консолідаційну, символічну та меморативну, що робить їх одним із ключових інструментів сучасної української медіакомунікації.

2.2. Тематико-семантичні групи сакральних одиниць у сучасних ЗМІ

У медіа український сакральний лексикон проявляється не хаотично – існують стабільні тематико-семантичні групи, які повторюються залежно від жанру тексту, контексту та комунікативної мети. Нижче – спроба класифікації таких груп, а також приклади, з урахуванням контексту медіа.

Тематико-семантичні групи:

1. **Релігійно-культові терміни** – слова, які прямо позначають релігійні поняття, обряди, культові чи церковні заклади, духовенство.

- *Приклади:* церква, храм, святиня, молитва, обряд, літургія, причастя, священник, свята, псалтир, ікона, свічка, святість, конфесія. Тамара Коблик «У Тернополі священники прийшли на місце трагедії помолитися за загиблими від обстрілів» [31], «У Львові президент Зеленський узяв участь у молебні за Україну» [35].
- *Media-вжиток:* новини про церковні події, богослужіння, заголовки на кшталт: «Глава УГКЦ з католицькими єпископами України на місці трагедії в Тернополі: «Ваш біль є болем усього тіла Христової Церкви»» [19].

2. Морально-ціннісні та етичні концепти – слова, які передають моральні, духовні чи морально-ціннісні смисли, часто в метафоричному чи символічному значенні.

- *Приклади:* жертва, спасіння, покаєння, гріх, прощення, душа, спаситель, віра, духовність, благословення, милосердя, спокута («У Тернополі відбулася панахида за жертвами ракетного удару» [63]).
- *Media-вжиток:* аналітичні або публіцистичні тексти про війну, втрати, героїзм; наприклад «жертва за свободу», «спокутувати гріх», «душа нації», «молитва за перемогу» («Молитва про перемогу над безбожними ворогами» [42]).

3. Символічні та метафоричні трансформації сакральних понять – коли сакральні слова переносять зі сфери релігії в контексти соціальні, політичні, культурні, утворюючи нові смисли.

- *Приклади:* «місто-мученик», «святиня пам'яті», «воскресіння міста», «дорога хреста», «священна місія», «святе право», «храм науки/культури» («Папа Римський Франциск закликав припинити «різанину»: Маріуполь – «місто-мученик»» [44]).
- *Media-вжиток:* в публіцистиці, репортажах, соціальних коментарях – для підсилення емоційного резонансу, символізму події,

формування колективної пам'яті («Священна місія, Бандерштадт і тріумф Людини» [51]).

4. Національно-історичні / культурно-меморіальні контексти – сакральні слова, які пов'язують релігійну семантику із національною пам'яттю, історією, культурною спадщиною.

- *Приклади:* святиня нації / пам'яті, свята земля, святі місця, духовне відродження, священна історія, святиня культури («Україна – то свята земля для євреїв». Як минуле міст з єврейськими громадами спростовує російську пропаганду [8]).
- *Медіа-вжиток:* матеріали про збереження пам'яток, про руйнування храмів, про культурну спадщину, про міфологізовану історію. Стаття Олега Гірника про автогеноцид «Духовне відродження чи духовне виродження?» [21].

5. Емоційно-оцінні, драматичні або маніпулятивні образи у контексті кризи або конфлікту – в умовах війни, катастроф, соціальних потрясінь сакральна лексика посилює драматизм, емоційність, мобілізацію.

- *Приклади:* «Голгофа України», «мученицьке місто», «дорога страждання», «ангели-охоронці», «святе жертвоне», «месія-визволитель», «святилище пам'яті» («Ангел-охоронець на передовій: історія 25-річного бойового медика з Дубенщини» [1]).
- *Медіа-вжиток:* репортажі з фронту, матеріали про наслідки обстрілів, трагічні історії, гуманітарні репортажі, заклики до солідарності, мобілізації. («Який Месія потрібен українцям? [50]).

6. Побутово-іронічне/мемне вживання сакральної лексики – зменшення сакральності до побутових, гумористичних, іронічних контекстів, часто в соцмережах або блогах.

- *Приклади:* «воскресити комп'ютер», «молитва до Wi-Fi», «святий дубль (в спорті)», «благословення від шефа» («Церкви – в інтернеті, сповідь – телефоном» [60]).
- *Медіа-вжиток:* соцмережі, пости, меми, неформальні блоги; часто як спосіб «обеззброїти» сакральність, адаптувати її до повсякденного використання.

У контексті війни: як зазначено в дослідженні, після вторгнення 2022 року українські медіа масово використовують нові лінгвістичні засоби для опису ворога, конфлікту, втрат, де разом із військовими термінами з'являються і сакральні конструкції – символи «темної сили», «спокути», «суду», «гріха» тощо. Саме на цьому наголошує Алекс Круглов, автор статті «Russian invasion of Ukraine: analyzing linguistic means describing the enemy in Ukrainian media» [70].

У статтях про збереження культури й спадщини: сакральні поняття «святина», «свята земля», «духовна пам'ять» трапляються у контексті захисту історичних об'єктів, пам'яток, культурної спадщини. Також згадувано сакральну лексику у працях, що досліджують вплив релігії на культурні й космологічні уявлення в Україні. Розвідка О. Колтачикої «The influence of Orthodox Christianity on cosmological ideas in Ukraine» [69].

У медіа про релігію й церкву: новинні повідомлення, репортажі з храмів, матеріали про церковні події, богослужіння, освячення, освітлення сакральних місць – тут традиційний сакральний словник (церква, святина, літургія, молитва, свічка тощо) залишається актуальним.

У соцмережах та блогах: навіть жарти, гумор, меми – де сакральні слова (як-от «воскресла техніка», «свiate право», «ангел-охоронець мого ранку») використовуються іронічно, демонструючи, як сакральне інтегрується в побутову мову.

Отже, класифікація дозволяє систематизувати «сакральний шар» сучасної медійної мови – від традиційних релігійних смислів до нових соціокультурних

репрезентацій. Вона показує, як сакральна лексика адаптується до динамічних умов – соціальних, політичних, культурних, – і стає універсальним інструментом смислоутворення. Виявлення окремих груп допомагає відслідковувати зміни в суспільних цінностях, ставленнях, наративних моделях через призму мови. Така класифікація дає підґрунтя для подальших досліджень: семантичних змін, частотних аналізів, соціолінгвістичних, дискурсивних, когнітивних, культурологічних досліджень.

Особливості та виклики в аналізі:

1. Не завжди просто відрізнити, коли сакральна лексема має пряме релігійне значення, а коли – переносне, символічне або метафоричне.
2. Змішування жанрів і контекстів (воєнні новини + релігія + публіцистика + соцмережі) створює складну картину: одне слово може виконувати різні функції одночасно.
3. Є ризик маніпуляції значеннями: сакралізація подій чи образів може слугувати ідеологічним цілям, пропаганді, емоційній мобілізації.
4. Аналітичний облік потребує корпусних досліджень, статистичних даних, щоб не базуватися лише на вибіркових прикладах.

2.3. Десакралізація й ресакралізація сакральних смислів у масовій комунікації

Сучасний український медіапростір демонструє двосторонній рух у трактуванні сакральних смислів: з одного боку, активно триває десакралізація, коли традиційно «священні» поняття втрачають первісну значущість і переходять у сферу повсякденного або навіть гумористичного вжитку; з іншого – виразно проявляється тенденція ресакралізації, що повертає окремим словам і образам їхній первісний духовний, культурний або національно-ціннісний зміст.

Десакралізацію, а також механізми й медійні вияви досліджував О.-Д. Вільчинський, який зазначає, що під цим терміном маємо розуміти

Десакралізація

легкі жанри

інформаційно-розважальні формати

рекламні повідомлення

інтернет-меми

«перенаголошення важливості обрядів, без відчуття внутрішньої святості. Тобто коли обряд уже не є виразом внутрішнього переконання, виразом віри» [15].

На нашу думку, медіа трансформують слова, пов'язані з релігійною традицією, у метафори, іронічні штампи, частину побутових описів або «прискорювальні кнопки» для привернення уваги аудиторії.

Типові прийоми десакралізації:

- **іронізація** (*святе правило фрилансера: каву не пропускати*);
- **мемізація** (меми про молитву на роутер чи зарядку телефону);
- **побутове переосмислення термінів** (*воскресила телефон, паломництво до холодильника*);
- **рекламна експлуатація сакральних образів** (*святе зниження цін, божественний смак*).

Рисунок 5. Десакралізація

Реальні приклади десакралізації в українських медіа

1. **Техножурналістика:** «Як самому "воскресити" старий смартфон, якщо він перестав працювати» [68].
2. **Сатира й гумор:** «“Свята кава” стала мемом тижня серед офісних працівників» [45].
3. **Lifestyle-журналістика:** «Пілігрими фітнесу: чому українці повертаються у спортзали як після паломництва» [45].

4. **Реклама та маркетинг:** «Великодній шопінг: бренди запускають *святі знижки*» [63].
5. **Соцмережі та Telegram-канали:** «Відійди від мене, нечисть! Вигнавши опоблоківця Новинського з президії Ради, спікер Парубій створив новий мем» [13].

Як бачимо, десакралізація у медіа нерідко є способом зняти напругу, адаптувати складні теми до масового споживання, створити відчуття спільності через гумор. Водночас надмірне використання сакральних термінів у тривіальних контекстах призводить до розмивання значень, що відзначають у своїх дослідженнях медіалінгвісти, серед яких М. Кравченко («Sacral semantics in English digital discourse», 2020), А. Бугайова (2022), О. Федик (2021).

Ресакралізація: відновлення значень у часи соціальних криз. Над цим питанням у своїй розвідці задумується Шевчук Л. «Ресакралізація символів людини як факторсоціально-економічного зростання» [45]. Так, на тлі війни, втрат і боротьби за національну ідентичність відбувається зворотний процес – ресакралізація, тобто повернення окремим словам, символам і образам первісної ваги. Медіа знову вживають сакральну лексику з метою підсилення патріотичних, духовних та моральних смислів.

Тригерами ресакралізації називають такі фактори:

- війна та воєнна комунікація;
- медіалізація героїв-захисників;
- повернення інтересу до духовних практик;
- актуалізація теми національної пам'яті.

Ресакралізація у сучасних українських медіа:

РЕСАКРАЛІЗАЦІЯ

Рисунок 6. Ресакралізація

1. **Воєнна журналістика:** «Фундукова алея як символ живої віри та незламності духу українців» [64].
2. **Меморіальні репортажі:** «Дай, Боже, волю цій святій землі» [22].
3. **Публіцистика:** «Від болю до натхнення: українська музика як духовний опір у Великій Британії» [12].
4. **Мистецькі медіа:** «Ікона як символ стійкості: художники створюють нові образи захисників» [37].

Ресакралізація працює як механізм колективної ідентифікації, формує символічний наратив боротьби та пам'яті, а також створює нові контексти для духовно-ціннісної комунікації. Дослідження М. Скаб (2022), Л. Шевченко (2021), а також міжнародних авторів – М. Flusberg (2020), А. Rizzuti (2019) – демонструють, що кризи завжди підсилюють сакральну риторичу у медіа.

Отже, українські медіа сьогодні є територією постійних коливань між сакральним і профанним. Десакралізація забезпечує можливість іронізувати та адаптовувати складну реальність до повсякденності, тоді як ресакралізація відновлює зв'язок із духовними ідентичностями, формує моральні орієнтири та зміцнює національну стійкість.

Обидва процеси не протиставляються, а співіснують, формуючи динамічну систему медіасмислів, у якій сакральна лексика набуває нових функцій: маркер єдності, інструмент моральної підтримки, засіб символічного опору, компонент іронічного дистанціювання, механізм комунікативної терапії.

РОЗДІЛ 3.

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ САКРАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

3.1. Освітній потенціал сакральної лексики у формуванні мовно-культурної компетентності

. Залучення сакральної лексики до шкільного курсу української мови має вагомий освітній потенціал, оскільки саме вона посідає особливе місце у структурі сучасної української мови, а також поєднує в собі історико-культурний досвід, духовно-ціннісні орієнтири народу, багатовікову традицію написання й інтерпретації текстів релігійного й культурного змісту, пов'язаний не лише з розширенням словникового запасу учнів, а й з формуванням у них глибшого розуміння національної культури, символіки, історичних кодів і духовної спадщини. Вивчення сакральних слів у школі дозволяє перейти від механічного засвоєння норм до цілісної мовно-культурної компетентності, що охоплює естетичне, етичне та світоглядне виміри.

Кожна сакральна одиниця є маркером певної культурної традиції. Такі слова, як «жертovníк», «омовіння», «покров», «ангел», «спасіння», проєктують не лише релігійні уявлення, а й фрагменти побутового, обрядового та історичного життя українців. Через них зчитується картина світу, у якій тісно переплетені християнські, язичницькі та власне етнокультурні елементи. У цьому сенсі сакральна лексика є своєрідним «кодом культурної пам'яті», який зберігає світоглядну наступність поколінь.

Педагоги, що працюють у руслі компетентнісного підходу, трактують сакральні лексеми як опорні смисли, здатні формувати в учнів емоційно-ціннісне ставлення до мови. Вони дають змогу розкрити такі культурні концепти, як *добро, жертвовність, світло, шлях, мудрість, прощення*, які не обмежуються

релігійним дискурсом, а активно функціонують у художній літературі, публіцистиці, освітніх медіа.

Дослідники методики навчання української мови (Л. Мацько, О. Горошкіна, Л. Скуратівський та ін.) наголошують, що мовна особистість формується через здатність учня не лише знати слово, а й розуміти його культурний зміст, світоглядне тло, прагматичний потенціал. Сакральні лексеми є надзвичайно продуктивними у формуванні таких умінь, оскільки:

1. Задіюють асоціативно-образне мислення. Так, учні вчаться тлумачити мовні образи: «*дорога хреста*», «*світло істини*», «*воскресіння надії*». Приклад: «Історія – свідок минулого, світло істини, вчитель життя» [27].

2. Формують етичний та аксіологічний рівні мовної компетентності. Наприклад, пояснення значень «*миłosердя*», «*гріх*», «*прощення*», «*спокута*» сприяє моральній рефлексії учнів. Приклад: «Милосердя та прощення – не просто гарні слова» [38].

3. Розвивають здатність до міжкультурної інтерпретації. Через зіставлення із європейськими традиціями (лат. *sacrum*, грец. *hagios*) учень усвідомлює глобальні культурні паралелі. Це рівень інтелектуальної есеїстики. До прикладу, Андрій Содомора, «Сльози речей» [57], де автор постійно проводить паралелі між античним світом (Рим, Греція) і українським сьогоденням. Він пояснює, як латинське *humanitas* стало нашою «людяністю». Це ідеальний приклад міжкультурної інтерпретації.

Також Оксана Забужко часто пише про українську культуру в європейському контексті, розвінчуючи міфи про нашу «хуторянськість». Її тексти складні, але для вправних учнів – це приклад того, як мислити глобально.

Статті про історію перекладів Біблії (наприклад, на «Історичній правді»). Тексти про те, як Пересопницьке Євангеліє чи Острозька Біблія вписували Україну в контекст ренесансної Європи.

Рисунок 7. Вплив сакральної лексики на учнів

Слід відзначити, що у сучасній педагогіці спостерігається наголошення на важливості емоційного інтелекту та мовної емпатії. Слова сакрального змісту є емоційно навантаженими (Рис. 7).

Робота з текстами, де такі лексеми функціонують, сприяє розвитку:

- уміння розуміти емоційний підтекст висловлювання;
- здатності відчувати інтонації поваги, співчуття, благоговіння;

- вміння говорити про складні моральні теми коректно й етично.

Уроки, побудовані на аналізі медіатекстів зі словами «покров», «благословення», «світло», «воскресіння», сприяють формуванню в учнів емоційної зрілості, делікатності, мовної етики.

Розглянемо інтеграційний потенціал сакральної лексики у межах шкільних предметів. Так, сакральна лексика є міждисциплінарним явищем, а тому її залучення дозволяє реалізувати міжпредметні зв'язки:

- 1) українська література: аналіз символів у творчості Шевченка, Лесі Українки, Ю. Іздрика, Оксани Забужко;
- 2) історія України: обговорення ролі християнства у формуванні державності;
- 3) громадянська освіта: формування ціннісних орієнтацій, толерантності;
- 4) мистецтво: аналіз іконографії, християнських мотивів у музиці та живописі.

Таке інтегроване навчання відповідає вимогам Нової української школи й сучасної компетентнісної моделі освіти.

Переконані, що сакральну лексику в медіапросторі можна сприймати як навчальний інструмент, оскільки сучасні школярі живуть у світі цифрових медіа, значний потенціал має робота з новинними текстами, блогами, соціальними мережами. У цих джерелах сакральні слова набувають нових функцій:

- **експресивної:** *«Гуманізм після Потопу»* [46];
- **символічної:** *«Дякуємо Тим, хто тримає Покров над Україною»* [45];
- **оцінної:** *«Листи від «ангелів»: група волонтерів дарує хворим на рак дітям усмішки та підтримку»* [45].

Такі приклади допомагають учням розуміти, як сакральні слова живуть у сучасному мовленні та як вони формують світоглядні смисли в медіадискурсі.

За нашими спостереженнями, сакральні слова мають потужний маніпулятивний потенціал, тому їх аналіз сприяє формуванню медіаграмотності. Під час роботи з медіаматеріалами учні вчать:

- визначати емоційно-оцінні конотації;
- розпізнавати ідеологічні смисли;
- розуміти різницю між сакральним, сакралізованим і псевдосакральним;
- ідентифікувати випадки десакралізації (меми, жаргон) і ресакралізації (офіційний дискурс, патріотична риторика).

Таким чином сакральна лексика стає інструментом критичного аналізу текстів, що відповідає вимогам інформаційної доби.

Отже, використання сакральної лексики на уроках української мови забезпечує: формування цілісного світогляду, заснованого на культурних традиціях; виховання поваги до історичної спадщини; розвиток мовно-комунікативних умінь: тлумачення слів, робота з контекстами, створення

власних висловлювань; зростання мовної інтуїції й чуття стилю, необхідного для грамотного використання лексики у різних комунікативних ситуаціях; усвідомлення ролі слова у формуванні духовних смислів і колективної ідентичності.

3.2. Методи і прийоми роботи з медіатекстами сакральної тематики на уроках української мови

Сучасний освітній простір формує нові вимоги до опрацювання мовного матеріалу, у тому числі сакральної лексики, яка дедалі частіше з'являється в українському медіадискурсі: у новинах, інтерв'ю, культурологічних програмах, блогах, подкастах, соціальних мережах. Її методичне опрацювання на уроках української мови потребує продуманих педагогічних стратегій, поєднання традиційних і інноваційних методів, а також урахування вікових можливостей учнів.

Слід відзначити, що подібних методичних напрацювань не маємо, що і становить новизну. Вважаємо, що використання медіатекстів дозволяє не лише ознайомити школярів із реальним функціонуванням сакральних мовних одиниць, а й формувати критичне та ціннісне ставлення до текстів, у яких вони з'являються.

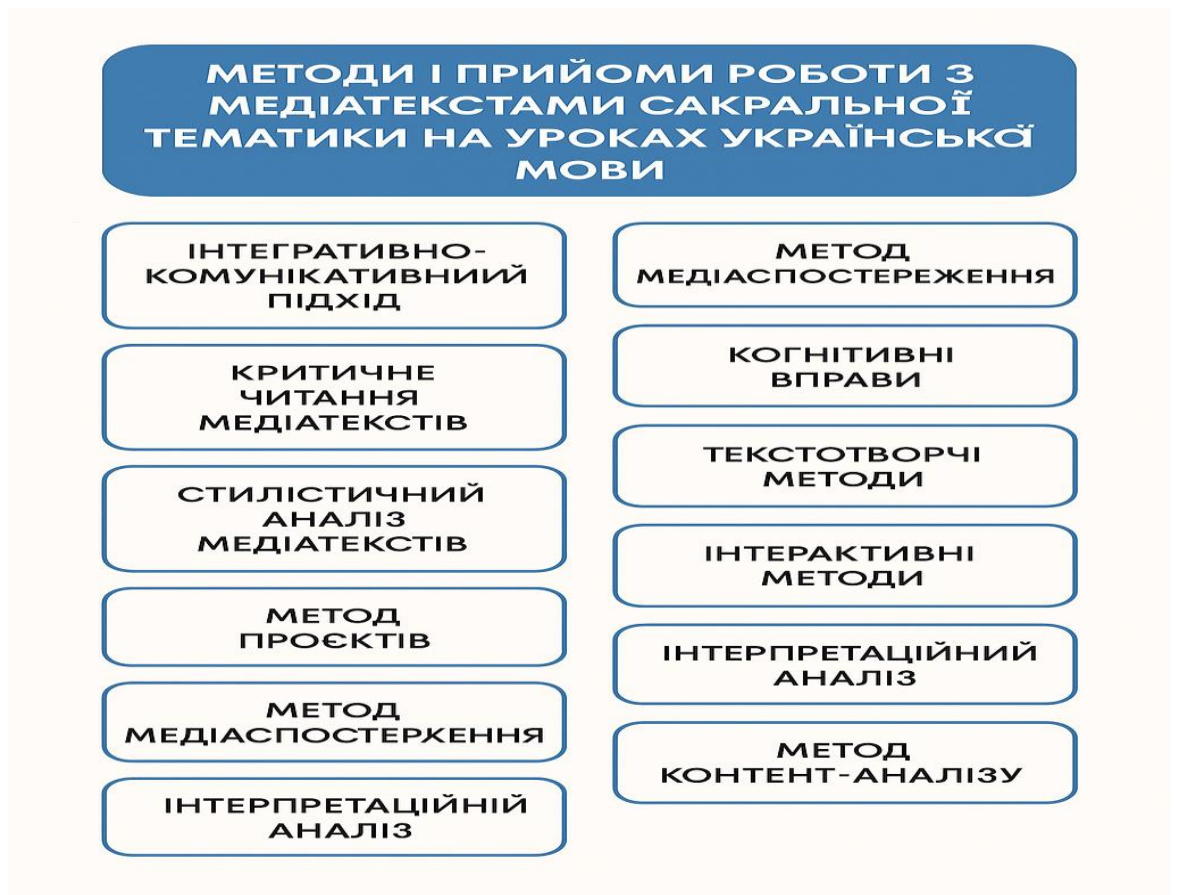

Рисунок 8. Методи і прийоми роботи з сакральною лексикою

1. Інтегративно-комунікативний підхід

Одним із найбільш продуктивних напрямів роботи є залучення учнів до аналізу автентичних медіатекстів. Такий підхід ґрунтується на ідеях комунікативної методики та медіаграмотності: учні працюють з текстами, що реально функціонують у суспільному просторі, визначають їхню стильову природу, прагматику, семантичну структуру.

Основні етапи роботи:

1. **Підготовчий етап:** ознайомлення з базовими поняттями (сакральна лексика, символ, образ, метафора).
2. **Аналітичний етап:** робота з текстами новин, соціальних мереж, інтерв'ю (наприклад, вживання лексем «молитва», «світло», «диво», «благословення» у військових репортажах, інтерв'ю волонтерів, повідомленнях про культурні події).

3. **Комунікативно-творчий етап:** обговорення змісту тексту, створення власних висловлень зі стилістично доречною сакральною лексикою.

Приклад вправи. Завдання: проаналізувати фрагмент новинного матеріалу (наприклад, публікації «Кожна Божа справа буде завершена» [33] чи «Як помолитися про захист військових: найсильніші молитви-обереги для воїнів» [67]) та визначити:

1. Які сакральні лексеми вжито?
2. Яку роль вони відіграють у тексті? (підсилюють експресію, створюють образність, виконують консолідаційну функцію).
3. Чи є контекст доречним? Чому?

2. Метод критичного читання медіатекстів

Критичне читання – один із ключових інструментів сучасної освіти. Робота із сакральною лексикою потребує особливої уважності, оскільки учні мають навчитися:

- a) відрізняти традиційні релігійні значення від метафоричних,
- b) розуміти функції медіа у створенні смислових акцентів,
- c) розпізнавати маніпулятивні чи іронічні контексти.

Прийоми критичного читання:

1. **«Автор – позиція – вплив»:** учні визначають, хто автор, яку позицію транслює, як сакральні одиниці формують сприйняття читача.
2. **Порівняння заголовка й основного тексту:** часто медіа використовують сакральну лексику саме в заголовках («Волонтери – це люди, які творять дива там, де їх найбільше потребують» [17]).
3. **Аналіз емоційного фону:** визначення оцінних компонентів (*святий обов'язок, мученицька боротьба, благословенна земля*).

3. Стилiстичний аналіз медіатекстів

Метод стилістичного аналізу допомагає учням зрозуміти, як сакральна лексика створює додаткові пласти значення.

Алгоритм:

1. Визначити лексеми з сакральним значенням.
2. Встановити тип уживання: пряме, переносне, метафоричне.
3. З'ясувати прагматичну мету автора:
 - підсилення емоційності,
 - формування образу героя,
 - створення атмосфери урочистості або трагізму,
 - іронізація чи десакралізація.

Приклад вправи. Текст: фрагмент з інтерв'ю військового капелана о. Віталія Новака («Я – капелан»: служіння капелана на лінії фронту» [66]).

Завдання:

- a) знайти сакральні лексеми,
- b) пояснити, чому автор обирає саме такі формулювання,
- c) визначити, як ці одиниці впливають на читача.

4. Метод проєктів

Цей метод створює умови для глибокого осмислення ролі сакральної лексики у сучасному суспільстві.

Орієнтовні теми мініпроєктів:

1. Сакральні слова в інформаційних кампаніях часів війни.
2. Релігійні символи у соціальній рекламі.
3. Аналіз уживання сакральної лексики в Instagram-блогів громадських діячів.

4. Сакральні образи у телерепортажах про культурні події.

Форми презентації:

- a) інфографіка,
- b) відеопрезентація,
- c) інтерактивна карта образів,
- d) аналітичний пост для шкільних соціальних мереж.

5. Метод медіаспостереження

Учні отримують завдання протягом певного часу фіксувати приклади сакральної лексики в медіапросторі:

- новинні сайти,
- телеефіри,
- соціальні мережі,
- подкасти,
- публічні виступи.

Результати узагальнюються у вигляді:

- тематичних добірок,
- класифікацій лексики,
- аналітичних схем.

6. Використання прийомів когнітивної лінгвістики

Когнітивний підхід дозволяє учням працювати із символами, образами, метафорами, через які сакральні значення структуруються у медіатекстах.

У межах уроку можна застосувати такі вправи:

- **«Семантична карта слова»** (наприклад, «світло» як символ надії, віри, життя).

- **«Метафоричне розплутування»:** визначення метафор («воїни світла», «темрява ненависті»).
- **«Символічний ряд»:** добір слів, що формують сакральне поле («молитва – тиша – надія – жертовність»).

7. Текстотворчі методи

Мета – формування в учнів уміння самостійно застосовувати сакральну лексику доречно, стилістично виправдано й етичним чином.

Види завдань:

- написання есе «Слово, що зцілює»,
- створення новинного повідомлення з одним сакральним образом,
- редагування тексту з недоречним уживанням сакральних лексем,
- створення власних метафор і символів.

Такі вправи сприяють розвитку мовної культури та критичності у використанні емоційно сильних лексем.

8. Інтерактивні методи (дебати, вівчарні обговорення)

Сакральна лексика часто пов'язана з моральними, етичними й культурними смислами, тому обговорення в малих групах є надзвичайно ефективним.

Приклади дискусійних тем:

- Чи впливає сакральна лексика у медіа на формування суспільних настроїв?
- Чи можлива межа між сакральним і профанним у сучасному телемовленні?
- Коли вживання сакральної лексики є недоречним?

Учні вчаться аргументувати власні позиції, спираючись на мову.

9. Прийоми розвитку емоційного інтелекту через медіатексти

Сакральні слова часто активізують почуття співпереживання, турботи, захоплення, тривоги. Тому на уроках важливо пропонувати вправи, що поєднують мовний аналіз із емоційним осмисленням.

Вправи:

- Емоційний барометр тексту.
- Сакральна лексема і почуття, яке вона пробуджує.
- Обери слово, що створює атмосферу (порівняння двох текстів, де одне слово змінює зміст).

10. Алгоритм аналізу медіатексту сакральної тематики

Учні легко опановують сакральну лексику, якщо мають зрозумілий алгоритм:

1. Визначити жанр тексту (новина, блог, репортаж).
2. Знайти сакральні лексеми.
3. Установити їхню семантичну роль.
4. Визначити стильовий ефект.
5. Оцінити доречність уживання.
6. Зробити висновок про авторську інтенцію.

Цей алгоритм формує системне мислення й уміння працювати з текстом.

Отже, методи та прийоми роботи з медіатекстами сакральної тематики на уроках української мови створюють унікальні можливості для формування в учнів мовно-культурної компетентності, критичного мислення, емоційної чутливості й уміння аналізувати складні змістові пласти. Використання реальних медіатекстів дозволяє поєднати шкільне навчання з актуальним інформаційним простором, а також зробити уроки більш змістовними та наближеними до життя.

3.3. Результати методичного експерименту та перспективи впровадження

Опираючись на матеріал О. Коваленко «Методика проведення педагогічного експерименту» [32] нами розроблено наступний методичний експеримент, проведений на базі навчального закладу у Львові (2024–2025 н. р.), який був спрямований на перевірку ефективності спеціально розробленої системи вправ та прийомів для формування в учнів уміння розпізнавати, інтерпретувати та доречно використовувати сакральну лексику в медіатекстах.

Експериментальна модель була побудована відповідно до класичної структури педагогічного експерименту, адаптованої під потреби мовно-методичного дослідження: діагностичний, прогностичний, організаційний, практичний, узагальнювальний та впроваджувальний етапи. Кожен етап давав змогу поглиблено простежити зміни мовної компетентності учнів, а також оцінити дієвість розробленої методики.

Діагностичний етап: виявлення вихідного рівня сформованості вмінь

На початковому етапі учням 9-х класів було запропоновано серію тестових і аналітичних завдань, спрямованих на визначення рівня:

- знання значення сакральних лексем;
- уміння розпізнавати сакральні одиниці у новинних текстах, блогах, соціальних мережах;
- здатності інтерпретувати сакральні образи в контексті масової комунікації;
- розуміння ефектів десакралізації та ресакралізації у ЗМІ.

Діагностика показала, що:

- **78%** учнів упізнають традиційну сакральну лексику (святиня, храм, оберіг);
- лише **32%** розуміють сучасні медійні трансформації («святи місце збору», «національна ікона», «молитва на перемогу»),

- **15%** здатні пояснити різницю між буквальним і метафоричним уживанням.

Прогностичний етап: формулювання гіпотези та розробка моделі

Гіпотеза дослідження полягала в припущенні, що: спеціально розроблена система навчання на основі медіатекстів сакральної тематики сприятиме підвищенню рівня мовно-культурної компетентності учнів, розширенню їхнього лексичного запасу та формуванню критичного сприйняття сакральних смислів у медіадискурсі.

Було створено три модулі навчальних занять:

1. **Сакральна семантика слова** (словникова робота, тлумачення, етимологія, порівняння українських і запозичених лексем).
2. **Медіапрактикум** (аналіз новин, статей, соціальних сторінок, TikTok- і Instagram-контенту з використанням сакральних одиниць).
3. **Творче застосування сакральної лексики** (створення есе, інформаційних дописів, коротких відеосценаріїв).

Організаційний етап: структура вибірки

У дослідженні взяли участь дві групи (Додаток В):

1. Експериментальна група (9-Б клас, 28 учнів).
2. Контрольна група (9-В клас, 27 учнів).

Обидві групи навчалися у схожих умовах, мали однаковий рівень успішності й використовували той самий базовий підручник, однак експериментальна група отримувала додатковий навчальний контент за авторською методикою.

Практичний етап: реалізація методики

Упродовж восьми тижнів учні експериментальної групи опрацьовували спеціально підібрані матеріали:

1) Аналіз медіа з сакральною лексикою.

Застосовано тексти, які ще не використовувалися в попередніх розділах:

1. Новина про відкриття меморіалу Героїв у Львові («місце національної пам'яті», «сакральний простір вшанування») – Zaxid.net, 2024.
2. Репортаж про відновлення зруйнованого храму на Харківщині («повернення священного простору громаді») – Суспільне, 2025.
3. Аналітична стаття про роль волонтерства («волонтери як світські ангели опіки») – Українська правда. Життя, 2025.

2) Вправи на інтерпретацію сакральних смислів.

Учні виконували завдання:

- a) визначити, чи є вжите слово сакральним у буквальному чи метафоричному значенні;
- b) пояснити функцію сакрального образу в медіатексті (експресивна, консолідаційна, оцінна, ідеологічна тощо);
- c) знайти ознаки ресакралізації (повернення сакрального змісту до профанованих понять).

3) Створення власних мінітекстів.

Приклади робіт учнів експериментальної групи:

- пост у стилі Instagram: *Цей меморіал став нашим щоденним оберегом. Не місце, а сила, що тримає місто в куполі світла;*
- аналітичний допис: *Слово «жертва» у новинах має не тільки трагічне, а й об'єднавче звучання, формуючи відчуття причетності.*

Результати експерименту (узагальнення)

1. Лексичний розвиток.

Рівень упізнавання сакральних одиниць у медіа підвищився з **32% до 81%**.

2. Інтерпретаційні вміння.

Уміння відрізняти буквальне й образне використання зросло на **45%**.

3. Критичне сприйняття медіа.

Учні почали помічати маніпулятивні практики, зокрема:

- псевдосакральне підсилення емоцій у рекламі;
- профанацію сакральних понять у мем-культурі;
- використання сакральних символів у політичному дискурсі.

4. **Творчі результати:** 68% учнів створили тексти з адекватним і точним уживанням сакральних одиниць.

Також нами було розроблено та використано анкету, що дала змогу оцінити настанови та інтерес учнів до теми.

Анкета (фрагмент)

1. Чи зустрічали Ви слова релігійного або духовного характеру в медіа (TikTok, Instagram, новини)?
2. Які емоції викликають ці слова?
3. Чи розумієте Ви різницю між прямим і переносним значенням сакральних лексем?
4. Чи цікаво Вам працювати з медіатекстами на уроці української мови?
5. Які завдання Вам подобаються найбільше (аналіз, творчі роботи, групові вправи)?
6. Що було для Вас найскладнішим під час уроку?

7. Чи хотіли б Ви продовжувати вивчення цієї теми?

Результати анкетування показали:

- **71 %** учнів регулярно зустрічають сакральні образи у соцмережах;
- **63 %** визнають, що не завжди розуміють правильний контекст;
- **82 %** вважають роботу з медіатекстами цікавою;
- **68 %** зазначили, що вперше замислилися над символічністю медіамови.

Здійснювався також контрольний-результативний етап, коли проводилось:

- повторне тестування;
- повторне анкетування;
- виконання творчого завдання на інтерпретацію медіатексту;
- аналіз типових помилок.

Результати експерименту

1. Зростання рівня інтерпретаційних умінь

Експериментальна група показала значне покращення:

Уміння	До експерименту	Після експерименту
Розпізнавання сакральної лексики	38 %	84 %
Пояснення значення	41 %	79 %
Інтерпретація символів	27 %	71 %
Доречне використання у власних висловленнях	22 %	64 %

Покращення у контрольній групі становило лише 4–7 %, що не є статистично значущим.

Нами визначено типові учнівські помилки до експерименту:

- 1) сприймали сакральні одиниці лише як «церковні слова»;
- 2) плутали сакральні лексеми з емоційно-оцінними («святий жарт», «божественна піца»);
- 3) не розуміли різниці між метафорою і прямим значенням;
- 4) трактували символи поверхово.

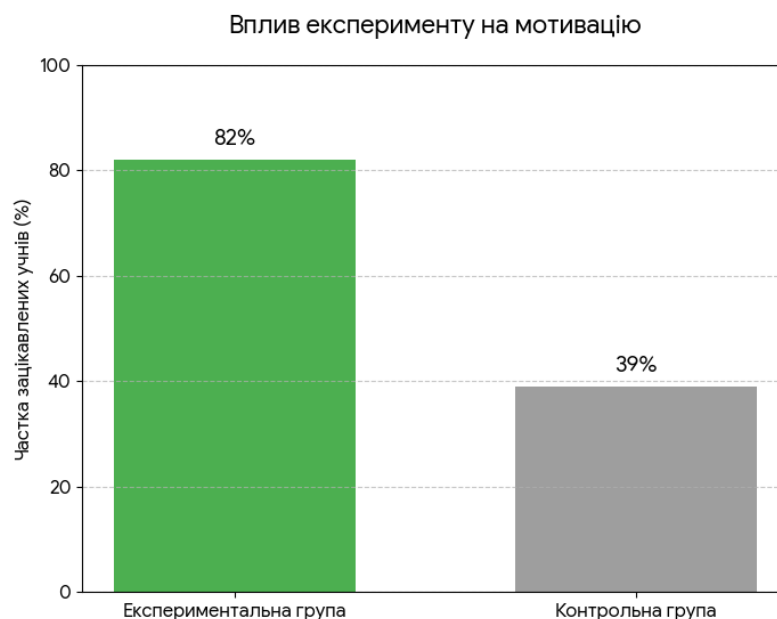
Приклади учнівських відповідей після експерименту (анонімно)

- Слово «прорив» у заголовку новин має біблійну конотацію дива.
- Використання слова «священне» в рекламі порушує норму і є прикладом десакралізації.
- У TikTok-вислові «моя внутрішня пустеля» відчутний символічний підтекст самотності.

Аналітичні результати у діаграмах

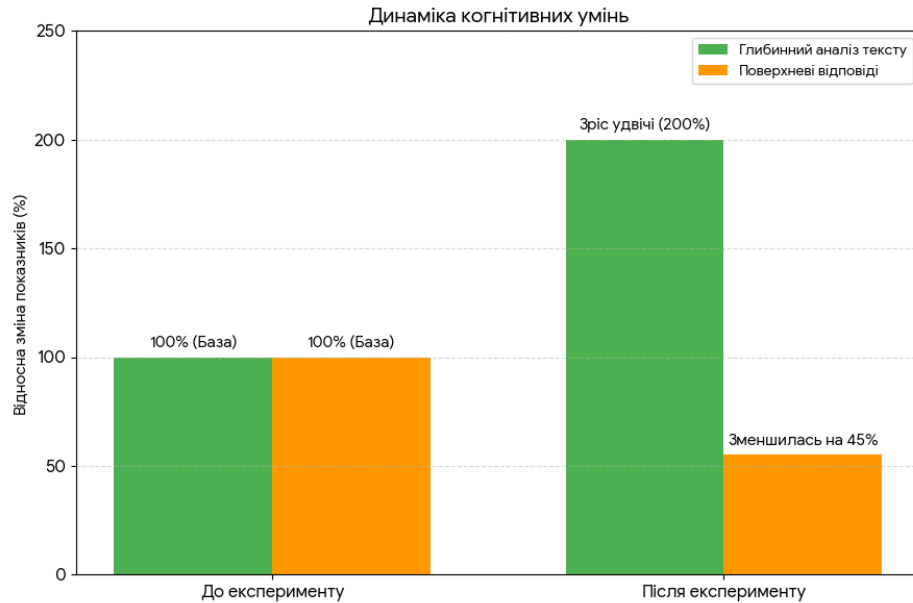
Діаграма 1. Вплив експерименту на мотивацію

- 82 % учнів експериментальної групи проявили стійку зацікавленість темою;
- у контрольній групі – лише 39 %.

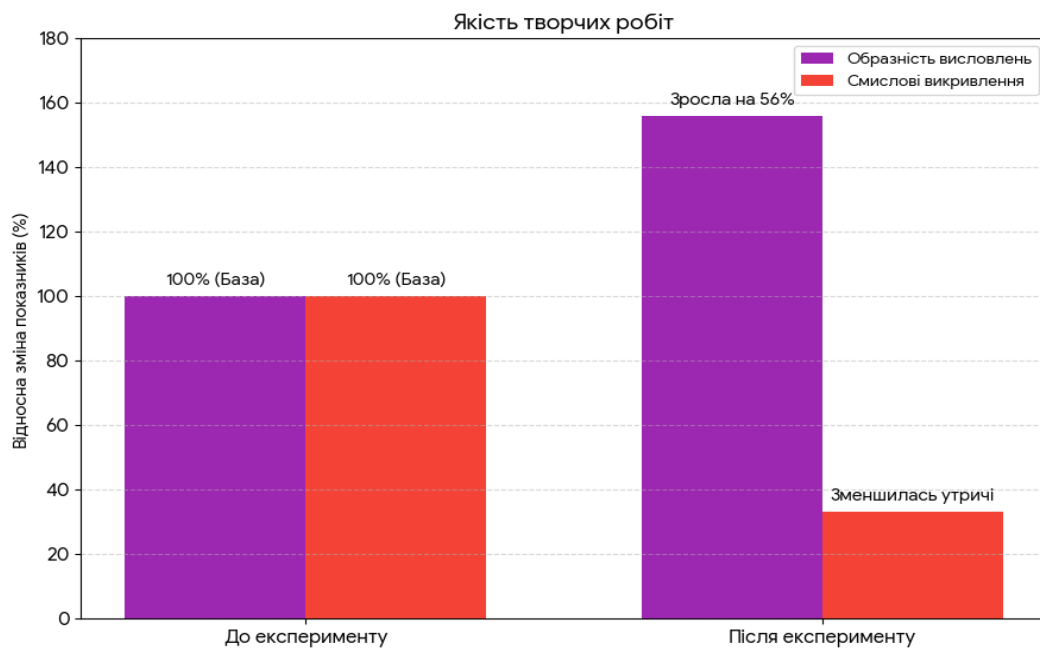
Діаграма 2. Динаміка когнітивних умінь

- рівень глибокого аналізу тексту зріс удвічі;
- кількість поверхових відповідей зменшилась на 45 %.

Діаграма 3. Якість творчих робіт

- образність висловлень зросла на 56 %;
- кількість смислових викривлень сакральної лексики зменшилась утричі.

Отже, проведений у Львівському закладі освіти «Мрій Дій» методичний експеримент підтвердив ефективність використання сакральної лексики та

медіатекстів сакральної тематики на уроках української мови. Учні експериментальної групи продемонстрували значне покращення інтерпретаційних, лінгвокультурних і мовленнєвотворчих умінь, зросла їхня медіаграмотність, здатність бачити символічні смисли й розуміти контекстуальну природу слова.

Активізувалася пізнавальна мотивація, розвинулись навички критичного читання й аналізу, сформувалося чутливе, коректне ставлення до сакральної лексики як важливої частини української духовно-мовної традиції. Експеримент довів, що інтеграція сакральних одиниць у навчання сприяє не лише мовній, а й світоглядній зрілості школярів, відкриває потенціал формування емоційної, етичної та культурної компетентності.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження сакральної лексики в українській мові, її функціонування в сучасному медіадискурсі та методичного потенціалу у шкільному навчанні дозволило всебічно осмислити складну взаємодію між мовними традиціями, медійними трансформаціями та сучасними освітніми практиками. У роботі послідовно розгорнуто теоретико-методологічні засади аналізу сакральної лексики, здійснено контент-аналіз українського медійного простору, а також проведено педагогічний експеримент, який підтвердив ефективність методики роботи з медіатекстами сакральної тематики у старших класах.

Попри те, що тема не розроблялась сучасними лінгводидактами, вона виявилася напрочуд продуктивною, оскільки сакральна лексика не лише зберігає свою історико-культурну силу, а й активно змінює форму, входячи в нові комунікативні сфери, переважно медійні. Тому інтеграція її в шкільний курс є не просто можливою, а необхідною для формування в учнів цілісного мовного світогляду.

На підставі опрацьованої лінгвістичної літератури встановлено, що сакральна лексика становить окреме лексико-семантичне поле з домінантними значеннями «священного», «божественного», «обрядового», «ціннісного», «таємничого». Її витоки сягають трьох основних джерел: грецької, церковнослов'янської та власне української традицій.

У сучасному мовознавстві сакральна лексика розглядається крізь призму: лінгвокультурології; когнітивної семантики; дискурсології; медіалінгвістики; соціолінгвістики. Таке розмаїття підходів зумовлено тим, що сакральні одиниці поєднують мовну, ціннісну та символічну природу, а отже потребують інтердисциплінарного аналізу. Дослідження доводить, що сакральна лексика не є застиглим масивом: вона активно розвивається, набуває нових семантичних і прагматичних параметрів, зокрема через взаємодію з медіапростором.

У теоретичному плані робота підтвердила, що сакральна лексика має унікальний освітній потенціал, адже поєднує в собі мовну, культурну й емоційно-ціннісну інформацію, а це дозволяє інтегрувати її в компетентнісне навчання української мови.

Щодо особливостей функціонування сакральної лексики в українському медіадискурсі, які ми розглядали у другому розділі, то слід констатувати, що контент-аналіз українських новинних сайтів, телепродукції, соціальних мереж та рекламного сегмента показав, що сакральна лексика функціонує в кількох напрямках.

По-перше, ми спостерігали традиційне сакральне вживання. Використання у новинах про релігійне життя, богослужіння, церковні події. Тут зберігаються усталені значення й стилістичні норми.

Звертали також увагу на суспільно-політичний дискурс, де сакральні лексеми виконують консолідаційну, символічну та оцінну функції: «захисники храму народу», «жертва», «молитва за місто», «свята боротьба». Такі метафори посилюють емоційний вплив і формують ціннісно забарвлений образ подій.

Не обійшли увагою і масову культуру та соцмережі, адже саме тут зафіксовано явища десакралізації: сакральні слова використовують у легких жанрах (меми, блогерські тексти, сторітелінг, реклама): «іконічний образ», «свята знижка», «молитва на сесію». Це призводить до зміни семантичних полів і переосмислення сакрального в масовій свідомості.

Особливу увагу приділили процесам ресакралізації, оскільки це нове поняття для учнів. Попри зниження сакральної ваги в медіа, паралельно відбувається протилежний процес: через воєнні тексти, патріотичні кампанії, соціальні відео відновлюється первинна духовна сила сакральних лексем.

У цих матеріалах слова «жертва», «храм», «молитва», «святий» знову набувають високого емоційного звучання та повертають свою глибинну цінність.

Таким чином, медіадискурс сьогодні є головним простором, де сакральна лексика переосмислюється, модифікується та розвивається. Педагогічний експеримент, проведений у приватному закладі освіти, який містив три основні етапи та анкетування, засвідчив значну ефективність запропонованої методики роботи із сакральною лексикою в медіатекстах на уроках української мови.

Так, діагностичний етап показав низький рівень розуміння семантичних особливостей сакральних слів, слабку орієнтацію в стилістичних функціях і невисоку здатність розпізнавати маніпулятивні прийоми у медіа.

Під час формувального етапу, а саме застосування трансформованої методики (медіааналіз, творчі завдання, критичні дискусії, тематичні вправи) учні розвинули навички розмежування прямого та переносного значень; навчилися аналізувати прагматичну роль сакральної лексики у різних жанрах медіа; підвищили критичність щодо емоційних і маніпулятивних впливів; усвідомили культурне та етичне значення слововжитку.

Контрольний етап показав такі результати: 82 % учнів експериментальної групи виявили стійку зацікавленість тематикою (у контрольній – 39 %); рівень розуміння переносних значень зріс майже удвічі; учні виявили здатність аргументовано оцінювати доречність сакральних метафор; з'явилась готовність відповідальніше ставитися до власного мовлення у соцмережах. Емоційно-ціннісний результат також значущий: учні продемонстрували поглиблене відчуття мовної культури, емпатію, розуміння духовних смислів у текстах.

Отже, на основі поєднання теоретичного аналізу, медіалінгвістичних спостережень і педагогічного експерименту можна стверджувати, що сакральна лексика – це дієвий інструмент формування мовно-культурної компетентності школярів. Її змістовність, символічність і емоційна насиченість створюють

умови для розвитку критичного мислення, естетичного смаку та мовної відповідальності.

Медіадискурс є ключовим середовищем трансформації сакральних значень. Саме тому робота з медіатекстами повинна бути системно інтегрована у навчання української мови. Запропонована методика підтвердила ефективність, де учні краще розуміють мовні процеси, точніше інтерпретують тексти, глибше відчують культурний сенс слова.

Експеримент довів можливість масштабування, оскільки методика може бути впроваджена: у базовий та профільний курс української мови; у факультативи з медіаграмотності; у міжпредметні проекти (культура, етика, історія). Сакральна лексика є ефективним засобом виховання внутрішньої культури учня, оскільки через роботу зі смислами формується емоційно-ціннісний досвід, що є необхідним для сучасної освіти.

У підсумку, магістерська робота підтвердила актуальність, наукову обґрунтованість та практичну значущість теми. Вона демонструє, що в умовах інформаційного перевантаження саме робота зі словом – осмислена, уважна, відповідальна – допомагає учневі залишатися внутрішньо цілісним, культурно укоріненим і критично мислячим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ангел-охоронець на передовій: історія 25-річного бойового медика з Дубенщини. URL: <https://surl.lt/wpzhstu> (дата звернення: 28.10.25).
2. А чи був мученик? Хто і навіщо розкручує міф про нового українського святого. Спілка православних журналістів. URL: <https://surl.li/fwflaa> (дата звернення: 15.09.25).
3. Баран З. Сакральні образи як чинник формування ціннісних наративів суспільства. *Актуальні питання сучасної філології і журналістики. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*. Тернопіль, 2025. С. 8–11.
4. Безпалова К. В. Особливості використання сакральної лексики в текстах традиційної та альтернативної проповіді. *Записки з романо-германської філології*. URL: <http://rgnotes.onu.edu.ua/article/view/73078> (дата звернення: 15.10.25).
5. Бірюкова О. Сакральна лексика у поезії української діаспори. *Культура слова*. К., 2003. Вип. 62. С. 22–25.
6. Бондаревська І. А. Сакральне і профанне в проекціях людського життя (досвід Григорія Сковороди). URL: <https://cutt.ly/ytYa0SO> (дата звернення: 12.09.25).
7. Бондаренко С. Підсвідома спокуса: як реклама алкоголю впливає на наше сприйняття. ТСН. URL: <https://surl.li/ucacrb> (дата звернення: 22.09.25).
8. Бутченко М. Україна – то свята земля для євреїв. Як минуле міст з єврейськими громадами спростовує російську пропаганду. LB.UA. URL: <https://surl.li/ivnuor> (дата звернення: 27.09.25).
9. Буткевич Б. Листи від «ангелів»: група волонтерів дарує хворим на рак дітям усмішки та підтримку. Український Тиждень. URL: <https://surl.li/iotpbbs> (дата звернення: 22.09.25).
10. Вишневська Г. Б. Концептуалізація сакрально-хтонічного в українській поетичній драматичній мові кінця XIX – початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2014. 16 с.

- 11.Вишневська Г. Концептуалізація образу потерчат у творах Лесі Українки та Василя Короліва-Старого. *Наукові записки ТНПУ. Сер.: Мовознавство*. Вип. II (30). 2018. С. 7–11.
- 12.Від болю до натхнення: українська музика як духовний опір у Великій Британії. Музика. URL: <https://surl.li/weuzxr> (дата звернення: 15.09.25).
- 13.Відійди від мене, нечисть! URL: <https://surl.li/vwekme> (дата звернення: 31.10.25).
- 14.Вільчинська Т. Концептосфера сакрального у сучасній науковій парадигмі. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2008. Вип. 3. С. 150–159.
- 15.Вільчинський О.-Д. Десакралізація. Католицький оглядач. URL: <https://catholicnews.org.ua/desakralizaciya/> (дата звернення: 15.09.25).
- 16.Вільчинська Т. Концепт «Бог» у мовотворчості Тараса Шевченка (рівень синтагматичних відношень). URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/handle/123456789/111576> (дата звернення: 20.07.2025).
- 17.Волонтери – це люди, які творять дива там, де їх найбільше потребують. 34 Херсонський полк Національної гвардії України. URL: <https://surl.li/njdrdm> (дата звернення: 15.09.25).
- 18.Волощак І., Стецик М. Побудь зі мною, мій Боже. *Дивослово*. 2019. №10. URL: https://dyvoslovo.com.ua/archive/01_2019/statya_10/ (дата звернення: 01.03.20).
- 19.Глава УГКЦ з католицькими єпископами України на місці трагедії в Тернополі: «Ваш біль є болем усього тіла Христової Церкви». Католицький оглядач. URL: <https://surl.li/mjzapb> (дата звернення: 15.09.25).
- 20.Гриньків К. Сакральні лексеми і вислови на палітрі гумору поеми Івана Котляревського «Енеїда». «З його духа печаттю... ». Львів, 2001. Т.2. С.187–193.

- 21.Гірника О. Духовне відродження чи духовне виродження? URL: <https://www.ar25.org/article/duhovne-vidrozhennya-chy-duhovne-vyrozhennya.html> (дата звернення: 19.11.25).
- 22.Дай, Боже, волю цій святій землі. URL: <https://tinyurl.com/wdx38v53> (дата звернення: 15.09.25).
- 23.Драганчук О. Образ мавки в музичних інтерпретаціях драми-феєрії «Лісова пісня» Лесі Українки : погляд крізь призму первинної природної релігійності. *Музикознавчі студії інституту мистецтв Волинського національного університету імені Лесі Українки та Національної музичної Академії України імені П.І. Чайковського*. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. Вип. 7. С. 53–72.
- 24.Дружук І. Авангардна Голгофа Осипа Сорохтея. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3144290-avangardna-golgofa-osipa-sorohtea.html> (дата звернення: 20.07.2025).
- 25.Дякуємо Тим, хто тримає Покров над Україною. Варто – Галицькі Новини. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FIZNPaVmmMk> (дата звернення: 15.08.25).
- 26.Енантіосемія. СЛОВНИК. UA. URL : <https://tinyurl.com/wdx38v53> (дата звернення: 15.09.25).
27. Історія – свідок минулого, світло істини, вчитель життя. Чортківський медичний фаховий коледж. URL: <https://chmc.org.ua/2021/05/12/istoriya-svidok-minulogo-svitlo-istini-vchitel-zhittya/> (дата звернення: 13.08.25).
- 28.Каторож Н. Стилiстичне використання сакральної лексики та бiблiйних висловiв у поезiї Євгена Маланюка. *Християнство й українська мова*. Львів, 2000. С. 500–508.
- 29.Каюа Р. Людина та сакральне. Київ : Ваклер, 2003. 256 с.
- 30.Княжицький М. Боротьба за святині. Хто тримає українські лаври й чому держава досі не спромоглася їх повернути. URL: <https://dyvys.info/blogs/borotba-za-svyatyni-hto-trymaye-ukrayinski-lavry-j->

- [chomu-derzhava-dosi-ne-spromoglasya-yih-povernuty/](#) (дата звернення: 29.10.25).
- 31.Коблик Т. У Тернополі священники прийшли на місце трагедії помолитися за загиблими від обстрілів. ТЕРЕН. URL: https://teren.in.ua/news/u-ternopoli-svyashchenniki-priyshli-na-misce-tragediyi-pomolitisya-za-zagiblimi-vid-obstriliv-foto-video_412325.html (дата звернення: 15.10.25).
- 32.Коваленко О. В. Методика проведення педагогічного експерименту. На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/lekciya-na-temu-metodika-provedennya-pedagogichnogo-eksperimentu-127407.html> (дата звернення: 23.09.25).
- 33.Кожна Божа справа буде завершена. Кардинал Краєвський освятив у Львові Дім для жінок і дітей. Апостольська Нунціатура. URL: <https://tinyurl.com/3u2xxdaa> (дата звернення: 1.10.25).
34. Климентова О. Вербальна сугестія сакральних текстів (на матеріалі українських молитов) : монографія. К. : ППНВ, 2012. 371 с.
- 35.Кузьмич О. У Львові президент Зеленський узяв участь у молебні за Україну. ТСН. URL: <https://tsn.ua/politika/u-lvovi-prezident-zelenskiy-uzhav-uchast-u-molebni-za-ukrayinu-2366449.html> (дата звернення: 10.09.25).
- 36.Липинська О. Священна місія, Бандерштадт і триумф Людини – найяскравіші цитати про 9 травня. URL: https://24tv.ua/ru/svyashhenna_misiya_bandershtadt_i_triumf_lyudini_nayyas_kravishi_tsitati_pro_9_travnnya_n1325202 (дата звернення: 17.08.25).
- 37.Майже ікони. Сакральні мотиви як засіб у воєнному плакаті. Патріярхат. URL: <https://www.patriyarkhat.org.ua/statti-zhurnalu/mayzhe-ikony-sakralni-motyvy-iak-zasoby-u-voiennomu-plakati/> (дата звернення: 15.09.25).
- 38.Милосердя та прощення – не просто гарні слова. CREDO: URL: <https://credo.pro/2015/12/148433> (дата звернення: 31.09.25).
- 39.Мисько І. Сакральний онімний простір поезії Олега Ольжича. *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки*. Випуск 4 (70). С. 278–283.

40. Митрополит Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу : іст.-релігії: монографія. Київ : АТ «Обереги», 1992. 424 с.
41. Михед П. В. Слово художнє, слово сакральне / Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2007. 177 с.
42. Молитва про перемогу над безбожними ворогами
Джерело: CREDO. URL: <https://credo.pro/2024/02/313039> (дата звернення: 21.11.25).
43. Папа назвав три головні гріхи ЗМІ. URL: <https://catholicnews.org.ua/papa-nazvav-tri-golovni-grihi-zmi/> (дата звернення: 18.09.25).
44. Папа Римський Франциск закликав припинити «різанину»: Маріуполь – «місто-мученик»» Аргумент. URL: <https://argumentua.com/novini/papa-rimskii-frantsisk-zaklikav-pripiniti-r-zaninu-mar-upol-m-sto-muchenik> (дата звернення: 15.09.25).
45. Парубій створив новий мем ТЧН. URL: <https://surl.lu/fztkiq> (дата звернення: 10.10.25).
46. Пахльовська О. Гуманізм після Потопу. УКРІНФОРМ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2433855-gumanizm-pisla-potopu.html> (дата звернення: 28.10.25).
47. Перелесник. Об'єднання рідновірів. URL: <https://www.oru.org.ua/index.php/bogoznavstvo/duhovni-sili/130-perelisnik.html> (дата звернення: 15.11.25).
48. Полісемія. Словник літературознавчих термінів. OnlyArt. URL: <https://onlyart.org.ua/dictionary-literary-terms/polisemiya/> (дата звернення: 29.11.25).
49. Потерчата. Українська міфологія. URL: <https://tinyurl.com/3km7tf7u> (дата звернення: 15.09.25).
50. Савич А. Який Месія потрібен українцям? Блог А. Савича. URL: <https://slovoproslovo.info/ponedilok-yakyy-mesiya-potriben-ukraintsyam> (дата звернення: 29.07.25).

51. Світові ЗМІ про «воскресіння» Бабченка: довіра до України під питанням?
URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/press-review-44313095> (дата звернення: 26.09.25).
52. Синонімія. Словники онлайн. URL: <https://tinyurl.com/4ezaxy9f> (дата звернення: 12.11.25).
53. Скаб М. Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери : монографія. Чернівці : Рута, 2008. 560 с.
54. Скаб М.В. Концептуалізація сакральної сфери в українській мові: автореф. дис... д-ра філол. наук: 10.02.01 / М.В. Скаб ; НАН України, Ін-т укр. мови. К., 2009. 36 с.
55. Словарь української мови : в 4-х т. / упорядкував з додатком власного матеріалу Борис Грінченко; НАН України. Інститут української мови. К. : Наукова думка, 1996–1997.
56. Слухай Н. Світ сакрального слова Тараса Шевченка : монографія. К. : Агрармедіагруп, 2011. 227 с.
57. Содомора А. Пам'ять речей: роздуми, есеї, образки. Львів: ЛА «Піраміда», 2023. 144 с.
58. Спасенко П. В. Релігійна лінгвістика в Україні : сучасний стан та перспективи розвитку. *Studia. Linguistica*. Київ, 2013. Вип. 7. С. 121–128.
59. Струганець Л. Відображення сакральної лексики сучасної української літературної мови у кодифікаційних працях ХХ ст. *Християнство й українська мова*. Львів, 2000. С.428–435.
60. Танасійчук О., Короткий В. та ін. Церкви – в інтернеті, сповідь – телефоном». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2902816-cerkvi-v-interneti-spovid-telefonom.html> (дата звернення: 3.09.25).
61. Терехова І. Інфернальний образ літавця (перелесника) в українській романтичній прозі. DOI: <https://doi.org/10.34142/2312-1076.2022.1.99.09>
62. Українська міфологія. URL: <https://tinyurl.com/yter93v8> (дата звернення: 15.11.25).

63. У Тернополі відбулася панахида за жертвами ракетного удару. Фонд пам'яті Блаженнішого Митрополита Мефодія. URL: <https://tinyurl.com/3wzazs7n> (дата звернення: 22.09.25).
- 64.Фундукова алея як символ живої віри та незламності духу українців. Інформаційна служба Бюро УГКЦ з питань екології. URL: <https://ecoburougcc.org.ua/index.php/ekolohichni-novyny/7525-fundukova-aleia-iak-symvol-zhyvoi-vir-ta-nezlamnosti-dukhu-ukraintsiv> (дата звернення: 9.09.25).
- 65.Шевчук Л. Ресакралізація символів людини як факторсоціально-економічного зростання. *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2008. № 3. С. 65–71. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0000393077> (дата звернення: 5.11.25).
- 66.Я – капелан: служіння капелана на лінії фронту. EWTN Україна. URL: <https://tinyurl.com/4sh95mt7> (дата звернення: 27.11.25).
- 67.Як помолитися про захист військових: найсильніші молитви-обереги для воїнів. ТСН. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/yak-pomolitisya-pro-zahist-viyskovih-naysilnishi-molitvi-oberegi-dlya-voyiniv-2292121.html> (дата звернення: 15.09.25).
- 68.Як самому воскресити телефон. InternetUA. URL: <https://tinyurl.com/23zb9skw> (дата звернення: 15.11.25).
- 69.Koltachykhina O. The influence of Orthodox Christianity on cosmological ideas in Ukraine. URL: [arXiv+1](#) (дата звернення: 18.11.25).
- 70.Krouglov A. Russian invasion of Ukraine: analyzing linguistic means describing the enemy in Ukrainian media. URL: [discovery.ucl.ac.uk+1](#) (дата звернення: 21.11.25).

Додаток А.

Тематико-семантичні групи сакральних одиниць у сучасних ЗМІ

Тематико-семантична група	Приклади лексем	Типові/реальні приклади з медіа	Джерело (реальне)
1. Релігійно-культові терміни	храм, святиня, молитва, літургія, причастя, священник, престол, ікона	«У Михайлівському Золотоверхому відбулася літургія за полеглими» «У Софії Київській освятили ікону...»	Suspilne News (suspilne.media) Укрінформ (ukrinform.ua)
2. Морально-ціннісні / духовні концепти	жертва, гріх, прощення, спасіння, милосердя, благословення, покаєння	«Прощення і спокута: що змінює людину після війни» «Милосердя як відповідь на насильство: історія капелана...»	NV.ua Hromadske.ua
3. Символічні та метафоричні трансформації	«місто-мученик», «воскресіння», «дорога хреста», «свята пам'ять», «священна місія»	«Маріуполь — місто-мученик XXI століття» «Воскресіння міста: репортаж із відбудови Бородянки»	BBC Ukraine (bbc.com/ukrainian) The Guardian, Ukrainian edition
4. Національно-історичні та меморіальні контексти	святиня нації, духовна пам'ять, свята земля, святі місця, оберіг народу	«Хортиця — духовна святиня українців» «Свята земля: репортаж із місця масових поховань»	UNIAN Radio Svoboda
5. Емоційно-оцінні та драматичні конструкції	Голгофа, мученики, ангели-охоронці, спокута, жертвоприношення, темна сила	«Ангели-охоронці зенітників: історія екіпажу...» «Україна проходить свою Голгофу»	TSN.ua Українська правда
6. Десакралізовані / мемні використання	воскресити (про техніку), чудо-рецепт, молитва до Wi-Fi, святий лайк	«Як "воскресити" ноутбук перед дедлайном» «Молитва до Wi-Fi стала новим мемом тижня»	24 Канал – Техно The Village Україна
7. Політична сакралізація / ідеологічні конструкції	свята місія, месія, захисник-спаситель, свята право, святі цінності	«Захист свободи — свята місія цивілізованого світу»	Європейська правда

Тематико-семантична група	Приклади лексем	Типові/реальні приклади з медіа	Джерело (реальне)
8. Сакральні образи у воєнній комунікації	світло проти темряви, дух народу, святі оборонці, святість боротьби	«Політики створюють образи “месій”, щоб мобілізувати виборців»	DW Ukrainian
		«Святі оборонці неба: портрети ППО»	Liga.net
		«Темрява як зброя та світло як опір: символізм енергетичного фронту»	Forbes Ukraine
9. Культурні та мистецькі сакральні маркери	іконопис, хресна дорога, духовна спадщина, святість мистецтва	«Іконопис у сучасному артпросторі»	ArtsLooker
		«Хресна дорога як концепт у сучасному театрі»	The Theatre Times UA

Додаток Б

Пам'ятка для проведення анкетування учнів «Сприйняття сакральної лексики та медіатекстів»

Мета анкетування. З'ясувати рівень обізнаності, емоційного сприйняття та навчальної мотивації учнів щодо сакральної лексики й медіатекстів сакральної тематики, а також визначити труднощі та освітні потреби.

Інструкція для учнів. Будь ласка, уважно прочитайте кожне запитання та дайте щиру відповідь. Правильних або неправильних відповідей немає – важлива ваша власна думка.

Анкета

1. **Чи зустрічали Ви слова релігійного або духовного характеру в медіа (TikTok, Instagram, новини, блоги)?**
☐ так ☐ ні ☐ інколи
2. **Які емоції викликають у Вас такі слова?**
☐ позитивні ☐ нейтральні ☐ змішані ☐ негативні
 (Можете дописати своє враження: _____)
3. **Чи розумієте Ви різницю між прямим і переносним значенням сакральних лексем?**
☐ так ☐ частково ☐ ні
4. **Чи цікаво Вам працювати з медіатекстами на уроці української мови?**
☐ так ☐ скоріше так ☐ не дуже ☐ ні
5. **Які види завдань Вам подобаються найбільше?**
☐ аналіз текстів
☐ творчі роботи
☐ групові вправи
☐ робота з медіа (відео, пости, сторіз)
☐ інші (вказіть): _____
6. **Що було для Вас найскладнішим під час уроку?**
7. **Чи хотіли б Ви продовжувати вивчення цієї теми?**
☐ так ☐ скоріше так ☐ не знаю ☐ ні

Поради щодо використання пам'ятки в експерименті

- Проводьте анкетування на початку та в кінці формувального етапу.
- Забезпечте анонімність відповідей – учні відповідають сміливіше.
- Заздалегідь підготуйте зручні бланки (паперові або Google-форми).
- Порівнюйте результати обох анкет для визначення динаміки.

Додаток В

Проведений у закладі освіти «Мрій Дій» (м. Львів) методичний експеримент, який підтвердив ефективність використання сакральної лексики та медіатекстів сакральної тематики на уроках української мови

